

ARTICOLE

TEORIA OBIECTULUI JURIDIC ÎN DREPTUL PENAL – ÎNTRE EXIGENȚĂ ȘI DERIZORIU

Alexandru RÎȘNIȚĂ*

Abstract: The offense principal theory in criminal law – between exigency and unsubstantial.
The current article has set its aim to surpass the Romanian doctrine's standstill concerning "The juridical object theory" (in a more accurate legal translation "The Offense Principle Theory") especially by analyzing the manner in which other legal systems embrace and understand this concept.

The study starts by exploring the origins, the conceptual definition and the existing phylum outlined by the world's most prestigious scholars.

Moving on, the author analyzes both the old and the current Romanian view in matter of "juridical objects". Both during and subsequent to this examination, the author is aptly devoted to expressing a series of compulsory critics concerning the different approaches regarding the subject.

After scrutinizing all the basic issues surrounding this matter, the writer firmly distinguishes between immorality and illegality, the juridical object and the norm's ratio legis, culminating with juxtaposing the Constitution with all the above.

Subsequent to this analysis, the author asks and answers the following question: "Are there crimes without a "juridical object"?"

After strongly debating this matter, the writer sums up by presenting the practical uses of the Theory and a short conclusion regarding all the above-mentioned subjects.

Cuvinte cheie: *obiect juridic, valoare socială protejată, imoralitate, ilegalitate, ratio legis*

Key-Words: *juridical object, protected social value, imorality, illegality, ratio legis*

Legea penală nu apare întâmplător și pe neașteptate din capul legiuitorului ca Minerva din capul lui Jupiter, ci ea poartă amprenta exigențelor sociale ale unei etape istorice din viața unui grup social determinat, cerințe care se polarizează în jurul unor valori sociale pe care legea penală trebuie să le protejeze. Aceste valori nu formează entități rigide, cristalizate ca figurile Geometrice golite de orice suflu vital, ci ele trăiesc o viață proprie, apar, se transformă și dispar odată cu mobilitatea vieții sociale.

Giuseppe Bettiol, *Diritto penale. Parte generale* (1873)

I. Ce este obiectul juridic?

Într-o accepțiune filozofică, valoarea socială apare ca un fenomen social implicând un act valorizator care se desfășoară la nivelul conștiinței sociale, pe baza anumitor criterii de evaluare condiționate istoric și reflectând trebuințele și interesele colective pe o anumită treaptă de dezvoltare ale acestora¹. Însă definirea conceptului de “valoare” este extrem de delicată, astfel încât nu vom stărui asupra rezolvării unor probleme de care s-au ocupat și se ocupă în continuare generații întregi de filozofi, sociologi și teologi.

Potrivit unor păreri, “obiectul juridic” reprezintă orice circumstanță utilă satisfacerii unui interes, a unei nevoi umane² sau a dezvoltării libere a individului în cadrul unui sistem global structurat³. Interesul în sine nu reprezintă nimic altceva decât reflexia subiectivă a obiectului și exprimă tendința, aspirația subiectului de a conserva respectivul obiect⁴, cât timp valoarea socială implică un raport între “ceva” demn de prețuit și “cineva” în măsură să acorde prețuire⁵. Totuși, aceste afirmații fac referire la orice “interes sau valoare”, la perspectiva filozofică asupra valorii sociale și nu la veritabilele obiecte juridice penalmente protejate⁶.

Acestea fiind spuse, concluzionăm că obiectul juridic al unei infracțiuni reprezintă acea valoare socială despre care legiuitorul consideră că merită protecție penală. După cum bine s-a punctat în doctrina autohtonă timpurie, este natural să existe acest element al infracțiunii, căci altfel cine ar putea distinge între faptele represibile și cele nerepresibile? Există, desigur, fapte malițioase, care merită disprețul public, însă este posibil ca acestea să nu merite să li se aplice rigoarea legii penale, generându-se astfel dihotomia între imoralitate delictuoasă și nedelictuoasă. Dacă nu s-ar separa aceste două genuri de fapte „rele” (prin incriminarea celor delictuoase), justiția ar deveni arbitrară și tiranică, fiindcă aprecierile omenești diferă de la individ la individ⁷. Legea este aceea care face să înceteze arbitriul, punând linia de despărțire între faptele permise și cele oprite prin sancțiune penală.

Într-o viziune plastică, obiectele juridice reprezintă fragmente izolate de prohibiție penală ce articulează un sistem discontinuu al ilicitului⁸, altfel spus, o serie de “insule ilicite” într-o mare de libertate⁹. Această analogie surprinde poate cel mai bine esența obiectului juridic penalmente relevant. Astfel, de vreme ce incriminarea unei anumite conduite presupune restrângerea implicită a libertății individuale, obiectul juridic al acestei conduite va intra în coliziune directă cu diverse drepturi ale persoanei. Așa fiind, dacă ponderea unui obiect juridic o depășește pe cea a libertăților implicit limitate, acesta “scoate capul de sub apă”, înălțând aceste “insule”. În caz contrar, în ipoteza în care valoarea socială ar fi “acoperită de apă”, sancționarea penală a persoanei care o lezează ar fi inoportună. În cadrul acestei analogii, linia de orizont delimitează sfera ilicitului penal, astfel încât, orice valori situate “sub apă” nu ar trebui să prezinte relevanță penală.

În alte cuvinte, restricția unei libertăți prin instaurarea ilicitului penal nu poate fi acceptată într-un sistem democratic, numai dacă este indispensabilă protecției persoanelor și a societății și numai dacă gravitatea sa este proporțională cu ponderea obiectului juridic și cu gradul de lezare a acestuia¹⁰, instaurându-se astfel, principiul proporționalității sancțiunii penale.

Dar totuși, ce se întâmplă în situația în care legiuitorul incriminează o faptă al cărei obiect juridic este, să spunem, de sorginte “**submersivă**”? Mai precis, este posibilă incriminarea irațională a unor fapte după bunul plac al legiuitorului? Vom reveni asupra acestei probleme pe parcursul prezentei lucrări.

Deși evoluția filozofică a conceptului de obiect juridic este una interesantă, nu vom stărui asupra acesteia ci ne vom apleca numai asupra stadiului actual și a celui potențial al noțiunii¹¹.

II. Concepții alternative

1. Obiectul juridic ca și element legal al infracțiunii

Potrivit acestei accepțiuni (desuete, de altfel), obiectul juridic reprezintă, în fapt, sancțiunea faptei, elementul legal al infracțiunii. În acest sens, s-a arătat că fapta antisocială poate constitui o infracțiune după dreptul natural, dar nu poate fi socotită precum o infracțiune pozitivă după dreptul penal, dacă legiuitorul nu a prevăzut-o cu o sancțiune, și invers, fapta poate să nu fie antisocială, poate să fie chiar folositoare societății, dar întrucât legea o sancționează penal, ea constituie o infracțiune după dreptul pozitiv¹². După cum lesne se poate observa, principiul minimei intervenții sau orice alt fundament de cuantificare a pedepsei penale, lipsește cu desăvârșire. Această concepție este fundamentată pe ideea cum că obiectul juridic reprezintă elementul legal al infracțiunii, element ce nu are alt rol decât să dea pecetea oficialității faptelor considerate a fi infracțiuni. În opinia noastră, această viziune vetustă, este fundamental eronată, din perspectiva în care obiectul juridic nu reprezintă sancțiunea penală a unei norme, cele două situându-se pe planuri diferite. Obiectul juridic este o valoare pe care norma urmărește să o protejeze, și cum altfel să îndeplinească această funcție esențialmente preventivă, decât prin implementarea unei corecții de natură să determine înfrânarea persoanele care se gândesc să încalce norma.

2. Teoria normativismului radical, propusă de Günther Jakobs

Reputatul autor susține că unele infracțiuni nu pot fi justificate prin existența unui obiect juridic, ci mai degrabă prin criteriul nocivității sociale. În unele cazuri numai acesta poate explica diferența de tratament, mai exact protejarea acestora numai în anumite cazuri. Jakobs afirmă că însăși esența dreptului penal este protejarea ordinii sociale, iar aceasta nu este compusă din suma obiectelor juridice existente¹³.

Profesorul Günther Jakobs susține că infracțiunile nu pot pretinde faptul că protejează un anumit obiect juridic, deoarece acesta este protejat numai împotriva anumitor variante ale laturii obiective¹⁴. Mai mult decât atât, acesta indică un alt presupus neajuns și anume faptul că dreptul penal nu protejează numai împotriva acțiunilor ce pot fi imputate unor particulari (spre exemplu nu protejează împotriva unor fenomene naturale).

Cu anumite rezerve, ne permitem să îl contrazicem pe celebrul profesor Günther Jakobs. Astfel, în primul rând, nu trebuie uitat faptul că, dreptul penal, cu ale lui obiecte juridice, conlucrează cu principiul minimei intervenții și cu caracterul selectiv al dreptului penal (caracterul fragmentar al dreptului penal¹⁵), astfel încât este normal ca sancțiunea unui obiect juridic să fie limitată la anumite variante ale laturii obiective considerate mai periculoase. În al doilea rând, chiar și în cazul unui dezastru natural există, în mod evident, o lezare a unui obiect juridic, doar că această lezare nu poate fi imputată nimănui, deci nu există o infracțiune. Situația este surprinsă excelent de către Claus Roxin care ne indică faptul că acțiunea necesară pentru comiterea unei infracțiuni este condiționată de factorul uman, privit ca o “manifestare a personalității”¹⁶.

Așadar, ni se pare firesc ca obiectele juridice să nu fie apărute decât în anumite cazuri, când acestea sunt puternic lezate sau periclitare, de o persoană care poate răspunde penal, în concordanță, bineînțeles, cu principiul proporționalității, cu cel al minimei intervenții și cu caracterul selectiv al dreptului penal.

Practic, prin teoria normativismului radical, profesorul Günther Jakobs propune un nou fundament represiv al dreptului penal, bazat pe teoria funcționalismului sistematic elaborată de Niklas Luhmann.

În mare, Luhmann abordează problema “dublei contingente” în procesul de interacțiune socială, potrivit căreia, nu ajunge să sperăm că o altă persoană se va conforma unei anumite conduite, ci trebuie să stopăm orice încercare a acesteia de a o nesocoti. Bazată numai parțial pe concepțiile lui Luhmann, teoria elaborată de profesorul Günther Jakobs propune legitimarea dreptului penal pe necesitatea existenței acestuia. Astfel, acesta susține că nu este important prejudiciul cauzat victimei sau gradul de lezare a obiectului juridic, ci amploarea comportamentului delictual, raportat la negarea validității unei norme penale¹⁷. Acesta arată că hoțul nu trebuie pedepsit pentru că a lezat valoarea socială (patrimoniul) sau pentru că l-a privat pe adevăratul proprietar de uzul bunului său, ci pentru că a încălcat dispozițiile normei care îi interziceau acest lucru și care îi impuneau să respecte proprietatea¹⁸. Aceasta fiind situația, pedeapsa aferentă unei norme incriminatoare are rolul de a impresiona indivizii, de a-i speria, îndeplinindu-și astfel funcția sa de prevenție generală pozitivă¹⁹. Practic, Jakobs susține că ceea ce protejează dreptul penal este norma incriminatoare, în sine, independent de existența obiectelor juridice. Unii doctrinari au achiesat numai parțial acestor concepții, susținând că numai infracțiunile lipsite de nucleu natural urmăresc sancționarea lipsei de obediență a normei penale²⁰.

Un sistem penal bazat pe obiecte juridice nu apără valori abstracte în lipsa unor realități concrete. Practic, dreptul penal nu poate oferi protecție “vieții omenești” dacă această valoare socială nu ar fi întrupată efectiv într-o persoană fizică. Fundamentul represiunii penale nu se găsește în nesocotirea suveranității Statului prin încălcarea unei norme de incriminare, ci trebuie întotdeauna raportat la un obiect juridic, la o valoare socială efectiv lezată pe care legiuitorul a considerat-o ca fiind demnă de protecție penală, anterior implementării normei²¹. Nu este îndeajuns ca legiuitorul să spună “vreau” incriminarea respectivă, ci acesta are obligația de a justifica de ce “trebuie” incriminată un anumit comportament.

Totuși, dacă ceea ce trebuie apărut este norma în sine, cum se explică existența infracțiunilor care se urmăresc numai la plângerea prealabilă, acele infracțiuni care au un obiect juridic “esențialmente privat”²²?

Mai mult decât atât, utilizând concepția lui Jakobs, cum urmează a se aprecia gradul de lezare a unei norme penale? Practic, ieșind din tipare, norma este lezată, punct. Nu vedem cum se va putea efectua individualizarea, dacă nu există o valoare socială lezată la care să ne putem raporta.

Chiar mai mult, cum vom proceda în cazul faptelor care nu sunt tipice, din prisma lipsei lezării obiectului juridic? A faptelor putative? A tentativei absolut impropriei?

Și mai mult, se pune întrebarea logică, “de ce este incriminată o anumită faptă?” Nu se poate pretinde că o normă incriminatoare urmărește numai să nu fie încălcată, fiind cât se poate de clar că există o finalitate, iar această finalitate este protecția obiectului juridic²³. Astfel, chiar dacă am accepta că prin incriminarea omorului se urmărește numai ca oamenii să nu încalce această normă, întrebându-se în continuare “de ce?”, replica un poate fi decât “pentru ca oamenii să nu se omoare între ei”, subliniindu-se astfel, finalitatea normei, despre care vorbeam anterior și anume obiectul juridic al infracțiunii, în speță viața persoanei.

Practic, potrivit concepției lui Jakobs, respectarea normelor penale devine un obiect juridic unic și general, or în contextul “cocktailului infracțional” pe care ni-l servește legiuitorul, considerăm că nu este cazul să ne limităm la o asemenea concepție. Practic, numai prin raportarea la obiecte juridice se pot pune bazele unui sistem juridico-penal rațional²⁴.

3. Concepția franceză

Ab initio precizăm faptul că doctrina franceză nu prea agreează conceptul de obiect juridic, cochetând mai degrabă cu acesta sub alte denumiri. Astfel, într-o formă incipientă, s-a formulat o dihotomie fundamentată pe “urmarea reală”, prezentă numai în cazul infracțiunilor de rezultat și “urmarea legală sau juridică”, omniprezent în cadrul oricărui text de incriminare și de care depinde consumarea infracțiunii²⁵. În același sens, un alt autor definea “urmarea juridică” drept prejudiciul abstract, întruchipat în forma unei lezări izolate sau conjugate a una sau mai multe valori sociale esențiale, inerentă oricărei fapte cu caracter infracțional; o atingere adusă *ratio legis*-ului infracțiunii²⁶. Trecând peste confuzia *ratio legis* – obiect juridic, definiția pare a se apropia extrem de mult de concepția germană asupra obiectului juridic. Mai recent, alt doctrinar francez susținea existența unei urmări legale care coincide încălcării normei de incriminare și care poate fi de două feluri, fie efectivă, fie materială, și o urmare juridică, aferentă perturbării ordinii de drept²⁷. Astfel, acesta arată că, în cazul infracțiunilor de rezultat, există o lezare a unei valori sociale protejate, iar în cazul celor de pericol, periclitarea valorii sociale se confundă cu comportamentul incriminat. Potrivit altor păreri din “hexagon”, există o “urmare sociologică”, noțiune de politică criminală ce permite protejarea unei valori sociale, o “urmare materială” ce corespunde modificărilor din lumea exterioară, o “urmare juridică” ce corespunde lezării efective a unei valori sociale și o “urmare legală”, granița ilicitului penal²⁸.

În opinia noastră, aceste clasificări de tip civilist (numeroase și fără aplicații practice) reprezintă rezultatul veșnicei dorințe de originalitate a francezilor, care au încercat o interpretare proprie. Mai mult, această interpretare are anumite neajunsuri, din perspectiva în care autorii utilizează aceste “urmări (*résultats*)²⁹”, ca și cum toate infracțiunile ar fi “de rezultat” și mai mult decât atât, pun un semn de egalitate între obiectul juridic și rațiunea incriminării.

4. Teoria victimocentrică a lui Schünemann

Această teorie este fundamentată pe o interpretare dilatată a caracterului *ultima ratio* al dreptului penal. Ideea principală este că incidența dreptului penal este limitată la protejarea obiectelor juridice numai când interesele victimei au nevoie și sunt vrednice de protecție penală³⁰. Practic, partizanii acestei teorii propun ca obiectele juridice să fie protejate numai în situația în care și titularul acestora a depus “partea lui de diligență” în vedere apărării lor.

Un exemplu în acest sens apare în chipul infracțiunilor legate de credite bancare care aglomerează instanțele române. Este vorba despre persoanele care au obținut credite bancare, falsificându-și adeverințele de venit.

Astfel, într-o asemenea cauză³¹, având ca obiect fals în înscrieri sub semnătură privată și înșelăciune în convenții, raportat la acțiunea de “inducere în eroare”, s-a arătat că, aprecierea posibilității de inducere în eroare trebuie să se facă în funcție de împrejurările concrete, raportate la starea psihică și gradul de cultură și pregătire profesională a persoanei vătămate. Continuând, s-a arătat că, în orice relație patrimonială, fiecare parte trebuie să fie diligentă, să depună toată atenția și grija pentru a-și apăra în mod onest interesele, existând însă o limită peste care, în locul diligenței, în mod firesc, trebuie să intervină o doză de bună-credință și o încredere corespunzătoare în comportarea celor două părți. În acest sens, s-a apreciat că banca, prin reprezentanții săi, X, în calitate de “branch manager” și Y, în calitate de “ofițer de credite”, nu a depus aceste minime diligențe în vedere verificării posibilităților de rambursare pretextate de inculpat. Așa fiind, s-a conturat o oarecare indiferență din partea băncii, referitor la posibilitățile efective de înapoiere a banilor, indiferență care a generat potențialitatea cauzării presupusei pagube. Tipicitatea infracțiunii de înșelăciune implică o inducere în eroare, pe când inculpatul doar a *propus* o asemenea eroare, propunere care putea fi răsturnată cu ușurință printr-un simplu procedeu verificator. Continuând, s-a statuat că nu se înțelege care este rolul sus-menționaților agenți de credit, dacă nu tocmai verificarea posibilităților de rambursare în momentul acordării unui credit. Or ceea ce interesează în cazul reținerii infracțiunii de înșelăciune în convenții este tocmai stabilirea existenței unei erori provocate. Pe aceste considerente, s-a apreciat că banca și-a autoindus starea de eroare propusă de inculpat, prin indiferența fățișă și inconștiența profesională de care au dat dovadă reprezentanții acesteia.

Potrivit teoriei victimocentrică, motivarea sentinței sus-menționate ar fi trebuit să aibă succes garantat. Cât timp suntem de acord cu opinia potrivit căreia intervenția

penală se justifică numai în cazul obiectelor juridice penalmente relevante, afirmația cum că legea penală vizează numai persoanele care “au nevoie” de protecție penală, ni se pare exagerată. Aceasta deoarece, după cum bine se știe, dreptul penal este în primul rând menit să îi apere pe cei slabi (ca să nu spunem, “pe cei proști”), în ideea potrivit căreia, cei puternici își pot purta singuri de grijă. În același sens, s-a arătat că, din moment ce legiuitorul nu precizează expres faptul că protecția penală ar fi rezervată celor diligenți, orice interpretare în această direcție este eronată³².

Așa fiind, apărarea exclusivă a obiectelor juridice ai căror titulari nu le pot apăra singuri, este, în opinia noastră, eronată. Poziția ne este susținută de anumite incriminări din Codul Penal privind “imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința”, cum este cazul violului prevăzut de art. 197 C. pen.

Credem că autorii care militează în favoarea acestei teorii, uită un element primordial și anume cauza justificativă a consimțământului victimei, raportat la disponibilitatea obiectelor juridice. Astfel, eventualele avantaje ale teoriei dezbătute ar putea fi oricum valorificate pe tărâmul consimțământului victimei.

III. Concepția autohtonă asupra obiectului juridic

1. Definiție

Obiectul juridic al unei infracțiuni³³ apare definit ca fiind valoarea socială protejată de norma juridică penală³⁴ și căreia i se aduce atingere prin comiterea infracțiunii³⁵, obiectul tutelei juridice penale³⁶, valoarea abstractă de ordin social penalmente protejată³⁷, realitatea ce condiționează o viață socială liberă și sigură, care garantează drepturile omului, libertățile individului și funcționarea sistemului de stat construit pentru atingerea acestor scopuri³⁸.

Într-unul dintre aceste moduri trebuie privit obiectul juridic, din punct de vedere conceptual, pentru a nu se face confuzia, des întâlnită în doctrină³⁹, cum că valoarea socială protejată (obiectul juridic) este reprezentată de anumite relații sociale privind acea valoare socială⁴⁰. Acesta este o definiție recursivă care trebuie refutată în baza logicii circulare, aflându-ne în prezența unui adevărat *petito principii*⁴¹, în context, încercarea de a defini valoarea socială folosind în explicație tocmai sintagma ce se urmărește a fi definită. Izvorul confuziei rezidă în efortul marelui profesor Vintilă Dongoroz de a defini conceptul de obiect juridic. Acesta susținea că în atingerea unei valori sociale, în afară de rezultatul care se produce imediat (urmarea directă, răul material) se mai creează și o stare de neliniște, o stare neconvenabilă pentru normala și pașnica desfășurare a relațiilor sociale, fiecare socotindu-se amenințat de eventuala ivire a unor noi fapte de natura celor săvârșite (urmările indirecte, răul social)⁴². În mod similar, s-a afirmat că societatea este întotdeauna interesată când un particular este lezat printr-o infracțiune, fiind și ea lovită indirect, prin repercutare⁴³, generând o așa-numită “alarmă socială”⁴⁴.

Cu altă ocazie, s-a propus disjungerea noțiunii de obiect juridic, subliniindu-se distincția dintre interesul ocrotit în special, de care norma de incriminare se preocupă

direct și un interes ocrotit în general, de care norma de incriminare se ocupă în mod indirect⁴⁵. Acest din urmă interes a fost catalogat ca aparținând societății și denumit “ordine publică”, fiind inerentă oricărei dispoziții incriminatoare⁴⁶. Apreciem că cele două concepte, cel de “ordine publică⁴⁷” și cel de “relații sociale⁴⁸” sunt echivalente din punct de vedere al generalității lor, ambele putând fi scoase ca și factor comun tuturor infracțiunilor existente în codul penal sau în legi speciale⁴⁹, constituind grupa așa-numitelor “obiecte juridice aparente”⁵⁰. În altă ordine de idei, apreciem menționarea acestora în cadrul indicării obiectului juridic ca fiind superfluă și lipsită de pondere juridică⁵¹.

Potrivit unor alte păreri, obiectul juridic al unei infracțiuni nu este reprezentat de relațiile sociale privind o valoare socială, ci de ambele concepte, privite distinct⁵². După părerea noastră, obiectul juridic, ca și nucleu al infracțiunii, nu poate fi atașat conceptului de “relații sociale”, deoarece acestea sunt realități exterioare valorilor sociale, preexistente acestora⁵³, al căror rol este evaluarea într-un stadiu incipient și atribuirea însușirii de valoare anumitor bunuri, situații, stări sau calități care corespund intereselor societății⁵⁴.

Și mai bizar, vechii autori comuniști consideră că numai lezarea acestor relații, privite singular, are relevanță penală (adică numai urmările indirecte, răul social, în viziunea profesorului Dongoroz, lezarea unei anumite valori sociale fiind lipsită de relevanță)⁵⁵. Practic, potrivit acestei concepții, dacă o femeie este violată, nu este importantă libertatea ei sexuală, cât părerea publicului despre această faptă, frica generată în sânul populației. În mod evident, într-un asemenea caz ar trebuie sancționate și posturile TV care difuează arhicunoscutele “știri de la ora 5”, deoarece, în mod evident, prin transmiterea de informații despre anumite infracțiuni grave, relațiile sociale au de suferit, fiecare telespectator în parte temându-se că ar putea deveni la rândul său victima unei infracțiuni. Absurditatea acestor reflexii de sorginte comunistă, înapoiate din punct de vedere conceptual, este cât se poate de clară, astfel încât nici măcar nu merită combătute.

Practic, oricât ne-am chinui să îmbrățișăm sau măcar să localizăm un dram de rațiune în inima acestor concepții, ne lovim de alte și alte neajunsuri. Pe parcursul acestei lucrări vom reveni periodic asupra vicisitudinilor concepției autohtone asupra obiectului juridic, urmând să propunem anumite soluții de avarie.

2. Identificare

Potrivit unei păreri exprimate în doctrină, din perspectiva identificării obiectului juridic al fiecărei infracțiuni, pot fi desprinse mai multe categorii de incriminări⁵⁶:

A. Incriminări în cadrul cărora obiectul juridic este enunțat în mod explicit

Primul exemplu care ne vine în minte este cel al art. 155 C. pen., care menționează ca valori sociale apărate unitatea și indivizibilitatea, suveranitatea sau independența Statului. *Prima facie* ar părea că identificarea obiectului juridic în cadrul acestui tip de incriminări este facilă. În realitate lucrurile nu stau chiar așa, deoarece, veșnic-inventivul legiuitor român mai plasează câte o capcană pe alocuri.

Un exemplu în acest sens îl constituie Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efect psihoactiv. Potrivit art. 16 alin. (1) din această Lege, fapta persoanei care, fără a deține autorizație eliberată în condițiile prezentei legi, efectuează operațiuni cu produse știind că acestea sunt susceptibile de a avea efecte psihoactive constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 8 ani și interzicerea unor drepturi, dacă fapta comisă nu constituie o infracțiune mai gravă⁵⁷.

Din moment ce Legea nr. 194/2011 privește combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, bunul simț ne sugerează faptul că obiectul juridic al infracțiunii ar trebui să fie sănătatea publică. Interesant este că autorizarea pentru efectuare de operațiuni cu aceste produse se eliberează pentru fiecare produs în parte, pentru fiecare operator în parte⁵⁸, neexistând o procedură de autorizare “globală”, astfel încât un produs susceptibil de a avea efecte psihoactive poate fi autorizat pentru un operator, iar pentru altul, nu. Așa fiind, infracțiunea se apropie de cele privitoare la regimul juridic stabilit pentru unele activități reglementate de lege, având ca și obiect juridic respectarea regimului legal al substanțelor susceptibile de a avea efect psihoactiv⁵⁹. Practic, deși legea este intitulată pompos “pentru combaterea” produselor susceptibile de a avea efect psihoactiv, este cât se poate de clar, credem noi, că acest act normativ urmărește mai degrabă impozitarea fenomenului “drogurilor legale”. Totul pare a face parte dintr-o optică mai largă a legiuitorului care, după ce timp de 3 ani a ignorat complet fenomenul substanțelor cu efect psihoactiv, s-a hotărât că ar fi păcat să nu exploateze deja formată “clientelă”.

B. Incriminări care nu menționează explicit obiectul juridic, dar acesta este ușor de identificat din chiar conținutul normei

Edificatoare în acest sens este incriminarea faptelor de omor sau ucidere din culpă, unde obiectul juridic este, în mod evident, viața persoanei. Totuși, la o analiză mai atentă, identificarea nu este atât de facilă. Astfel, importanța socială impregnată unei valori juridice poate să fie diferită atât din perspectivă spațială, cât și din perspectivă temporală. În acest sens amintim faptul că, în urmă cu câteva decenii, un reputat autor italian susținea cu tărie faptul că, în cazul infracțiunii de omor, obiectul juridic este reprezentat de interesele demografice ale Statului italian⁶⁰ (sic!).

C. Incriminări în cazul cărora obiectul juridic nu poate fi identificat decât prin raportare la elementele exterioare conținutului infracțiunii

Potrivit acestei metode de identificare, ar fi îndeajuns ca cititorul să se raporteze la denumirea marginală a articolului în vederea descoperirii obiectului juridic al infracțiunii. Din nou, amintim faptul că, fiind în permanență “pus pe șotii” legiuitorul ne mai așterne niște curse și cu ocazia denumirii marginale. Să luăm drept exemplu cazul infracțiunii de sustragere de sub sechestru prevăzută de art. 244, actualmente încadrată în Titlul V al Codului penal, titlu denumit generic “Infracțiuni contra autorității”⁶¹. Potrivit doctrinei (și

bineînțeles, Codului de procedură penală), măsurile asiguratorii sunt măsuri procesuale [...] ⁶². Pe de altă parte, doctrina ne indică faptul că infracțiunile contra înfăptuirii justiției constituie manifestări antisociale care lovesc activitatea judiciară ⁶³, mai exact activitățile atașate justiției și anume cercetarea penală, de urmărire penală, de judecată și de executare a pedepselor ⁶⁴. Aceasta fiind situația considerăm infracțiunea de sustragere de sub sechestru este greșit plasată în Titlul V, cinstita sa încadrare având loc în cadrul infracțiunilor contra înfăptuirii justiției.

O repartiție mai limpede a acestor infracțiuni apare în Codul Penal italian, unde Titlul II prezintă infracțiunile contra administrației publice, iar Titlul III, infracțiunile contra administrației judiciare ⁶⁵.

D. Incriminări în cazul cărora obiectul juridic nu poate fi identificat decât prin eforturile doctrinei

Această categorie ne este prezentată ca făcând referire la infracțiunile în cadrul cărora obiectul juridic nu este evidențiat de nicio culoare. Pentru a descoperi nucleul infracțional al textului putem aborda problema din diverse perspective. Să luăm drept exemplu art. 296¹ alin. (1) lit. i) din Legea nr. 571/2003 care incriminează “refuzul sub orice formă al accesului autorităților competente cu atribuții de control pentru efectuarea de verificări inopinate în antrepozitele fiscale”.

Deși *prima facie* ar părea că obiectul juridic al acestei infracțiuni este strict legat de înfăptuirea justiției, credem că situația trebuie privită puțin nuanțat. Să ne reamintim pentru o clipă faptul că infracțiunile contra înfăptuirii justiției constituie manifestări antisociale care lovesc activitatea judiciară ⁶⁶. Or, împiedicarea pătrunderii organului de control nu este intrinsecă activității judiciare, deoarece acesta desfășoară mai degrabă o verificare de rutină, independent de existența vreunui act judiciar. Astfel, considerăm că, atâta timp cât orice împotrivire lezează autoritatea organului de control, nu același lucru se poate spune despre înfăptuirea justiției, valoare socială care, în cele mai multe cazuri, nu va fi lezată datorită non apartenenței controlului la sfera actelor atașate activității judiciare. Pe aceste considerente, apreciem că valoarea socială protejată în cazul acestei infracțiuni este autoritatea organelor de stat, mai precis, dreptul acestora de a tutela, în limitele determinate, desfășurarea vieții cotidiene. În același sens amintim că, în trecut, “orice împotrivire din partea unui particular asupra unui agent al autorității care urmărea îndeplinirea unui act al funcțiunii sale” era considerată a fi rebeliune, infracțiune al cărei obiect juridic era stabilit ca fiind autoritatea organelor de stat ⁶⁷.

Am parcurs aceste așa-numite categorii propuse în doctrină, pentru a demonstra faptul că, în realitate, acestea sunt incerte și lipsite de pondere juridică, fiind, practic, inutile ca și elemente de clasificare. În opinia noastră, aceste “categorii” reprezintă mai degrabă niște indicii care, trebuie urmărite în vederea identificării obiectului juridic, alături de analiza jurisprudenței, a dreptului comparat și a prevederilor anterioare în materie. Așadar, în opinia noastră, toate infracțiunile trebuie analizate temeinic, pentru a nu exista

confuzii cu privire la obiectul juridic al infracțiunii, confuzii care, după cum vom arăta pe parcursul acestei lucrări, pot naște monștri.

IV. Clasificări

1. Obiect juridic universal – obiect juridic individual

O primă clasificare ne este oferită de doctrina germană, care împarte obiectele juridice în două categorii diferite, individuale și universale. Astfel, obiectele juridice individuale sunt cele cu conținut eminent personal (viața, integritatea corporală, onoarea), iar obiecte juridice universale sunt cele care aparțin întregii colectivități (siguranța publică, protejarea secretelor de Stat)⁶⁸.

Potrivit principiului “non-distributivității”, atâta timp cât este conceptual, real și juridic imposibilă divizarea unui obiect juridic și atribuirea unei porțiuni din acesta unui individ, obiectul juridic este unul universal⁶⁹. Parțial corect, deoarece, unele obiecte juridice universale precum siguranța rutieră, se raportează, până la urmă, la protejarea unor obiecte juridice individuale precum viața și integritatea corporală a persoanelor. În acest sens a fost formulată o clasificare tripartită, conform căreia, obiectele juridice ar fi individuale, universal-antropomorfe (ce pot fi raportate la obiecte juridice individuale) și difuze (ce pot fi raportate la obiecte juridice individuale numai printr-o interpretare extensivă, cum este cazul mediului înconjurător). Partizanii acestei teze susțin că obiectele juridice difuze, nu ar merita protecție penală⁷⁰. Utilitatea clasificării pare a fi iluzorie, din perspectiva faptului că, în mod evident, afectarea într-un mod negativ a mediului poate avea efecte dezastruoase pentru anumite persoane, privite individuale.

Potrivit unei alte păreri, nu se poate afirma că un obiect juridic universal este vreodată lezat sau pus în pericol concret⁷¹. Așa fiind, autorul se întreabă dacă dreptul penal trebuie să se ocupe în mod direct de riscuri viitoare, oferind drept soluție adoptarea teoriei antropomorfe și implicit dezmembrarea obiectelor juridice universale, în mai multe obiecte juridice individuale.

Cât timp o tranziție a obiectelor juridice universale înspre obiectele juridice individuale nu este posibilă, situația “în oglindă” este la ordinea de zi. Așadar, în cazul unei infracțiuni de omor comisă în anumite condiții, cum este cazul genocidului, obiectul juridic individual, viața persoanei, va fi “înglobat” în obiectul juridic universal al infracțiunii și anume siguranța unui grup național, rasial, etnic sau religios⁷².

Un obiect juridic universal nu va putea fi dispersat în multe obiecte juridice individuale și nici nu va putea fi înglobat într-un asemenea obiect. Practic, noțiunea de obiect juridic universal seamănă, într-o oarecare măsură, cu dreptul de coproprietate forțată, aceasta deoarece, toată lumea beneficiază de el, dar nimeni nu și-l poate apropria, nu îl poate distruge și nu îl poate transforma.

În ciuda acestei precizări, există o viziune aparte în doctrină, potrivit căreia subiectul pasiv al infracțiunilor legate de droguri este exclusiv persoana fizică. Această

concepție se fundamentează pe considerarea sănătății publice nu ca un obiect juridic universal, ci ca suma mai multor obiecte juridice individuale⁷³. Ideea este interesantă deoarece, în situația în care persoana este subiect pasiv al infracțiunii, titular al valorii sociale protejate, ar putea opera consimțământul persoanei vătămate în cazuri precum deținerea de substanțe interzise în vederea consumului propriu.

Astfel, spre deosebire de alte obiecte juridice universale, precum siguranța rutieră, care vizează, practic, atât viața și integritatea persoanelor cât și patrimoniul în general (inclusiv al Statului, entitate aflată în imposibilitate de a consimți), sănătatea publică vizează (în mod direct) numai viața și integritatea persoanelor, astfel încât, la nivel teoretico-conceptual, această valoare socială ar putea fi divizată între particulari.

O decizie relativ recentă pare a confirma teoria sus-menționată. Judecând o persoană care a deținut droguri pentru consumul propriu, instanța supremă argentiniană a statuat că, având în vedere datele speței (inculpatul consuma întotdeauna singur drogurile), obiectul juridic protejat și anume sănătatea publică, nu a fost lezat, astfel încât fapta acestuia nu este tipică⁷⁴. Este de menționat în acest context că, potrivit art. 19 din Constituția argentiniană, “faptele de sorginte privată, care nu lezează terți, sunt în afara sferei de incidență a autorității de stat, fiind pasibile de judecată numai de către Dumnezeu”⁷⁵.

Chiar și așa, după cum s-a arătat în doctrină, nici măcar într-o asemenea viziune nu ar trebui permise operațiunile cu droguri, datorită costului social ridicat al toxicomaniei, dublat de favorizarea propagării bolilor⁷⁶. Așa fiind, credem că soluția instanței supreme argentinienne este una greșită, obiectul juridic fiind, în mod evident, periclitat. Cu toate acestea, ne întrebăm dacă intervenția dreptului penal este cel mai bun răspuns la narcomanie? Altfel spus, este decizia unei persoane de a duce o viață “nebună” atât de gravă încât să justifice intervenția dreptului penal? Opinăm că nu. Aceasta deoarece, gândirea paternalistă trebuie să se supună și să lase loc drepturilor individuale⁷⁷.

Din moment ce am analizat implicațiile tratării unor obiecte juridice universale drept suma celor individuale, oportun ar fi să tratăm și situația inversă. Astfel, ce s-ar întâmpla în ipoteza în care, să spunem, obiectul juridic al infracțiunii de furt ar fi, în fapt, “relațiile sociale de ordin patrimonial, al căror formare, desfășurare și dezvoltare sunt asigurate prin apărarea avutului unui individ” sau că obiectul juridic al infracțiunii de omor ar fi unul complex, fiind reprezentat de “relațiile sociale a căror formare, desfășurare și dezvoltare nu ar fi posibilă fără asigurarea respectului vieții umane alături de relațiile sociale protejate prin sancționarea faptelor ce alcătuiesc grupul infracțiunilor contra persoanei”⁷⁸. *Prima facie*, ar părea că, din prisma doctrinilor socialiști (și a urmașilor acestora) toate obiectele juridice ar fi universale. Or în mod evident o asemenea orientare ar genera o serie de neajunsuri. Aceasta deoarece, dihotomia obiect juridic individual – obiect juridic universal își găsește utilitatea în planul al consimțământului victimei, (și a legitimei apărări) cauză justificativă atașată direct noțiunii de obiect juridic individual.

Așadar, prima și poate cea mai evidentă problemă, ar surveni în planul consimțământului titularului obiectului juridic. **Folosind sintagma de sorginte proletară “relații sociale”**, este cât se poate de limpede că acest așa-numit obiect juridic are un

“titular difuz⁷⁹” și anume Statul, entitate care se află în imposibilitate de a-și manifesta intenția de a se debarasa de valoare socială protejată⁸⁰. Așa fiind, însăși rațiunea existenței consimțământului victimei ca și cauză justificativă s-ar năru.

Atât practic cât și teoretic, consimțământul nu poate opera decât în cazul infracțiunilor cu obiect juridic individual⁸¹. Rațiunea operativității acestei cauze justificative este că, atâta timp cât se vorbește despre un obiect juridic de care un individ poate dispune, libertatea de decizie a acestuia prevalează asupra obiectului juridic atașat incriminării⁸². Chiar și așa, obiectul juridic este, în fapt, lezat, fapta fiind tipică, dar nu și antijuridică. Cu toate acestea, există voci cu greutate în doctrină, care afirmă faptul, în ipoteza în care victima își dă consimțământul, nu se mai poate vorbi despre o lezare a obiectului juridic, astfel încât fapta nu este tipică⁸³. În opinia noastră, singura situație în care consimțământul victimei nu îndeplinește tipicitatea faptei este atunci când existența consimțământului înlătură în mod expres tipicitatea faptei (spre exemplu în cazul infracțiunilor în care acțiunea trebuie comisă “fără consimțământul” titularului obiectului juridic, cum este cazul furtului prevăzut de art. 208 C. pen)⁸⁴. Practic, obiectul juridic este lezat chiar și în situația unei autolezări, numai că, în principiu, fapta nu prezintă relevanță penală datorită lipsei antijuridicității. Spunem “în principiu” deoarece pot fi imaginate cazuri în care finalitatea automutilării poate contraveni bunelor moravuri sau poate chiar să constituie o infracțiune distinctă. Practic, indisponibilitatea unui anumit obiect juridic nu poate surveni decât în situația în care un interes superior ar intra în coliziune cu acesta⁸⁵. În acest sens, doctrina interbelică a susținut oportunitatea incriminării automutilării bărbaților în scopul de a deveni improprii serviciului militar (incriminată în continuare în cadrul art. 348 C. pen), în scopul malthusianismului sau în ideea practicării parazitismului social prin cerșetorie⁸⁶.

Totuși regula disponibilității obiectului juridic dăinuie. Astfel, înlesnirea sinuciderii sau duelul sunt (respectiv au fost, în cazul duelului⁸⁷) incriminate, tocmai din perspectiva în care viața nu este o valoare socială disponibilă. Mai mult decât atât, când e vorba despre viața unei persoane, orice cuantificare este exclusă, indiferent pe posibilitatea de supraviețuire a fiecărei persoane în parte. În acest sens, doctrina ne oferă exemplul unor persoane aflate într-o barcă în scufundare, și care trebuie să se debaraseze de unul dintre cei aflați la bord, pentru a asigura salvarea grupului. Astfel, chiar dacă o persoană era grav bolnavă, având o șansă de supraviețuire estimată la 20%, nu se poate spune că viața altui pasager, cu șanse majore de supraviețuire, ar avea o importanță mai mare⁸⁸. Chiar și așa, în ipoteza în care, sarcina maximă a bărcii ar fi depășită cu 100kg, iar în barcă s-ar afla o singură persoană cu greutate mai mare de 100kg, credem că acesta va trebui să continue înot, deoarece, în mod evident, două vieți, sunt și vor fi întotdeauna, superioare uneia singure⁸⁹.

Totuși, nu numai viața reprezintă un obiect juridic individual nedisponibil, legiuitorul indicând în mod expres anumite ipoteze în care consimțământul este întotdeauna irelevant. Este exemplul traficului de persoane sau a infracțiunii de act sexual cu un minor, fapte în cadrul cărora, fie se prevede expres⁹⁰, fie planează o prezumție absolută a vicierii consimțământului⁹¹.

Legat de infracțiunea de trafic de persoane, din perspectiva obiectului juridic, legiuitorul pare a fi creat un cerc vicios. Astfel, potrivit art. 16 consimțământul victimei nu

înlătură răspunderea penală. Potrivit jurisprudenței, obiectul juridic al infracțiunii de trafic de persoane este apărarea dreptului la voință și libertate a victimei⁹². Practic, legiuitorul susține că prin cenzurarea voinței victimei, acesta protejează tocmai voința victimei, ceea ce este absurd⁹³.

Există păreri în doctrină cum că, în cazul faptelor care lezează demnitatea umană, consimțământul victimei nu va putea opera⁹⁴. Credem că noțiunea de “demnitate” diferă de la persoană la persoană, astfel încât aceasta nu trebuie raportată la o concepție generală a societății față de aceasta. Practic, ce pare scandalos pentru individul A, poate părea ceva normal pentru individul B. Mai mult decât atât, nu vedem cu ce este lezată societatea sau individul A, dacă B acceptă să facă ceva odios. Spre exemplu, în centrul Parisului există un domn care acceptă picioare în fund pentru 1 Euro. Departe de imoralitatea mijlocului de câștigare a propriului trai practicat de această persoană, este limpede că sancționarea “clienților” acestuia pentru loviri sau alte violențe ar fi absurdă.

Alți doctrinari invocă criteriul ireversibilității pe cale naturală a rezultatului, în ideea excluderii faptelor prevăzute de art. 182 alin. (2) din sfera valorilor sociale disponibile⁹⁵. În opinia noastră și a altor autori, consimțământul victimei va opera și în cadrul acestor fapte “ireversibile”, fiind limpede că o persoană nu poate fi privată de dreptul de a dispune de propriul corp, doar datorită caracterului “iremediabil casant” al valorii sociale de care dorește să dispună⁹⁶. Considerăm că o viziune contrară ar presupune anumite neajunsuri. În prim plan ar fi situații precum imposibilitatea donării consimțite a unui rinichi sau a unei operații de schimbare de sex, ipoteze care, în mod evident, nu pot fi acceptate în timpul nostru⁹⁷.

Cât despre ierarhia obiectelor juridice aceasta este, *in abstracto*, următoarea: viața și restul valorilor⁹⁸, urmând ca ierarhia din cadrul celorlalte valori sociale să fie stabilită *in concreto*, prin punerea în balanță a obiectelor juridice aflate în conflict⁹⁹.

Totodată, nu trebuie pierdut din vedere faptul că, încuviințarea titularului obiectului juridic trebuie întotdeauna raportată la percepția acestuia asupra riscului la care se expune. Astfel, în situația ipotetică în care, să spunem, o persoană acceptă să fie operată în vederea tatuării numelui iubitei sale pe miocard, dacă nu îi sunt explicate riscurile aferente acestei proceduri, iar acesta suferă o infirmitate permanentă, deși această valoare socială protejată (integritatea corporală) ar fi fost disponibilă, cel care a efectuat tatuajul va răspunde penal deoarece fapta sa este, în mod evident, antijuridică.

2. Infracțiuni monoofensive – infracțiuni pluriofensive

În cazul infracțiunilor monoofensive este suficientă lezarea unei singure valori sociale pentru existența infracțiunii, cât timp, în cazul celor pluriofensive, este necesară lezarea mai multor valori sociale¹⁰⁰.

Din punctul de vedere al obiectului juridic, clasificarea își dovedește utilitatea atât în procesul evaluării intenției, care va fi evaluată raportat la obiectul juridic principal, cât și în ceea ce privește determinarea subiectului pasiv (principal și secundar). Totuși, trebuie subliniat faptul că se poate vorbi despre o infracțiune pluriofensivă numai atunci când

tipicitatea acesteia este condiționată *in abstracto* de lezarea sau periclitarea mai multor valori sociale¹⁰¹. Astfel, chiar și în situația în care agentul de poliție acceptă să primească un pumn de la un coleg, tipicitatea faptei de ultraj va fi îndeplinită, deoarece ambele obiecte juridice au fost lezate, indiferent dacă, raportat strict la integritatea agentului, fapta nu ar fi fost antijuridică.

3. Obiect juridic general, generic și special

Literatura de specialitate autohtonă ne propune și această clasificare¹⁰², dar după cum vom vedea, importanța practică a acesteia este cvasi-iluzorie. Astfel, obiectul juridic general este reprezentat de totalitatea valorilor sociale ocrotite de dreptul penal, obiectul juridic generic este cel compus din mai multe valori sociale de aceeași natură, bazat pe sistematizarea infracțiunilor în Codul penal, iar obiectul juridic special este reprezentat de valoare socială ocrotită de o anumită normă penală, privită singular.

În primul rând, după cum bine s-a punctat, dacă acceptăm ideea conform căreia orice infracțiune aduce atingere întregii ordini de drept, trebuie să acceptăm că și celelalte forme ale ilicitului au aceeași semnificație (de exemplu contravenției). Așa fiind, de ce raportăm obiectul juridic general numai la valorile sociale penalmente relevante?¹⁰³

După părerea noastră, profesorul Basarab a preluat această clasificare din literatura de specialitate rusă (A. N. Trainin), fără să cerceteze dacă, raportat la legislația noastră, aceasta ar putea avea aplicații practice¹⁰⁴.

Astfel, după cum lesne se poate observa, partea specială a Codului penal este împărțită pe mai multe titluri, în funcție de obiectul juridic comun al fiecărei categorii de infracțiuni (siguranța Statului, viața și integritatea fizică, patrimoniul, libertatea etc.). Această divizare a Codului are importanță mai mult în practica judiciară, fiind evident mai ușor de lucrat pe baza unei asemenea structuri, bazate pe natura infracțiunilor.

Totuși, există anumite legislații unde avantajele structurării (și implicit a noțiunii de obiect juridic generic) sunt mai numeroase. Spre exemplu, în Italia există așa-numita “recidivă specifică¹⁰⁵”, în situația în care infracțiunea comisă ulterior primei condamnări este de aceeași natură (*stessa indole*)¹⁰⁶. Considerăm că această identitate naturală dintre infracțiuni nu poate fi constatată decât utilizând teoria obiectului juridic, orice altă interpretare constituind o analogie în defavoarea acuzatului. Două precizări se impun a fi făcute. În primul rând ne referim aici la teza a doua (natura faptei, nu mobilul ei, a se vedea nota 106), iar în al doilea rând, ne raportăm la analiza obiectului juridic în sens larg, a obiectului juridic așa-zis “generic”, nefiind necesară o identitate perfectă de obiect juridic pentru a afirma că două infracțiuni ar fi de aceeași natură. În situația în care o asemenea ipoteză ar apărea și în spațiul nostru legislativ, trihotomia în dezbateri, și-ar putea găsi utilitate.

V. Demarcația dintre imoralitate și ilegalitate

Ab initio menționăm că, în ciuda părerilor exprimate în doctrina timpurie, tot ce este sancționat penal este, de regulă, imoral, dar nu tot ce este imoral este sau trebuie sancționat penal¹⁰⁷. Orice persoană, în orice situație s-ar afla, are o conștiință morală ce

reprezintă reflexul necesităților absolute de viață a unei societăți determinate. Dar această conștiință se schimbă în funcție de diverse elemente spațio-temporale. Faptele care sunt astăzi blamate de conștiință, erau odinioară admise, și invers¹⁰⁸.

Efectuând o elegantă analogie, profesorul Tanoviceanu semnala faptul că, “deși aurul, argintul și pietrele prețioase au existat dintotdeauna, ele nu au avut în toate timpurile și pretutindeni aceeași valoare¹⁰⁹”.

Spre exemplu, în trecut au fost incriminate diverse fapte (homosexualitate, sodomie, adulter) despre care, fiind realizate în privat de persoane adulte, nu se poate spune că ar fi lezat vreun obiect juridic¹¹⁰. Aceste tip de infracțiuni au fost considerate ca lezând “concepțe generale” (morală publică), iar nu obiecte juridice¹¹¹.

În acest context, profesorul Claus Roxin se întreabă de ce nu am fi putut cataloga caracterul heterosexual al relațiilor sexuale ca și obiect juridic al infracțiunii de homosexualitate¹¹²? Deși întrebarea este una pertinentă, răspunsul vine spontan: caracterul heterosexual al relațiilor sexuale nu prezintă relevanță penală, deoarece, din prisma importanței sociale, acesta nu poate triumfa în fața anumitor interese cu valoare constituțională precum cele instaurate de art. 26 și art. 29 din Constituție sau art. 8 din Conv. EDO¹¹³. Astfel, opinăm că incriminarea acestei fapte în trecut s-a fundamentat, în mod greșit, pe morală, iar nu pe obiecte juridice. O capcană seducătoare, dar raportat la care legiuitorul trebuie să manifeste prudență.

Homosexualitatea și zoofilia erau pedepsite în trecut numai dacă produceau scandal public. Astfel, nu era pedepsită imoralitatea faptelor, ci elementele secundare care o fac să fie considerată ca un ultraj contra pudorii și a bunelor moravuri¹¹⁴.

Revenind, este adevărat că, dintre toate ramurile de drept, dreptul penal are cea mai strânsă legătură cu morala. În vorbele unui mare doctrinar, morala ne indică scopurile, idealul vieții, iar dreptul penal reglementează aceste scopuri, dându-le scut de apărare, pentru ca ele să poată fi realizate¹¹⁵. Altfel spus, dreptul penal însoțește morala în drumul ei, dar nu până la punctul cel mai avansat al acesteia, ci până în punctul posibilității realizării ei¹¹⁶.

Un mare susținător al penalizării imoralului a fost ilustrul Vespasian V. Pella¹¹⁷. Acesta susținea faptul că legea penală trebuie să acționeze precum o medicină socială¹¹⁸, deoarece, orice drept sau interes are delictul său corelativ, precum orice organ sau țesut poate avea boala sa proprie¹¹⁹. Elaborând, autorul afirma că legea penală nu are numai misiunea de a păstra ordinea socială, ci, în anumite cazuri, ea trebuie să pătrundă în viața privată a indivizilor și să-i îndrepte de pe calea răului, atunci când obiceiurile lor sunt contrare demnității oricărui om, când jignesc cele mai elementare percepțe morale¹²⁰.

Dar cine poate stabili ce este moral și ce este imoral? Nu știm... dar nici nu ne interesează¹²¹. Aceasta deoarece, diferența esențială și pozitivă dintre penal și imoral decurge din principiul fundamental *nullum crimen, nulla poena sine lege*, potrivit căruia, orice cetățean trebuie să aibă posibilitatea să cunoască acele acțiuni care sunt prohibite de legea penală, astfel încât să se poată bucura de facultatea de a desăvârși toate celelalte acțiuni, acelea care nu sunt penalmente prohibite¹²².

Faptele omenești sunt intrinsec invariabile, dar ele capătă o valoare și o semnificație deosebită în viața socială, după cum sunt privite de conștiința morală a

indivizilor ce compun societatea, conștiință care se traduce în însăși așezarea juridică a multiplelor raporturi inerente și proporționate cu dezvoltarea economică, culturală și politică a acelei societăți. În situația în care o anumită faptă imorală devine demnă de protecție penală, legiuitorul se va autosesiza în vederea incriminării anumitor conduite prin care aceasta este lezată sau periclitată.

În vorbele lui marelui Platon, preluate ulterior de către Kaufmann, obiectul juridic este numai umbra unei valori morale și nu valoare însăși.

VI. Obiectul juridic și *ratio legis*-ul normei

Este absolut stringent a nu se confunda obiectul juridic cu rațiunea incriminării. Unii doctrinari au afirmat că obiectul juridic reprezintă “sensul și finalitatea normei penale”, “o formă abreviată finalității normei” sau chiar “*ratio legis*-ul prevederilor”¹²³. Astfel, potrivit unor păreri, de inspirație neokantiană, obiectul juridic se confundă cu rațiunea incriminării¹²⁴. Deși destul de des întâlnită, confuzia poate produce consecințe grave.

Asimilarea obiectului juridic cu rațiunea incriminării unei fapte, potrivit concepției iuspozitiviste, favorizează proliferarea obiectelor de tutelă fictive, sprijinind în mod direct hipertrofia normelor de incriminare¹²⁵. În realitate, *ratio legis*-ul imprimă imboldul elaborării unei norme, iar etapa identificării obiectului juridic se circumscrie fazei de construcție a textului legal. În cuvintele partizanilor teoriei metapozitiviste, “norma găsește, nu creează”¹²⁶. Afirmatia surprinde excelent relația dintre cele două concepte, obiectul juridic fiind întotdeauna preexistent rațiunii incriminării unei fapte¹²⁷, importantă fiind corecta identificare și implicit plasarea acestuia în “miezul” infracțiunii.

Din păcate, în ultima vreme, incomensurabilele obiecte juridice, de sorginte post-modernistă și în cadrul cărora lezarea efectivă este dificil de reperat, precum cele strâns legate de corecta funcționare a scenei economice, sunt plasate în nucleul epitropiei penale în pofida obiectelor juridice “clasice”, punând bazele așa-numitei tutele anticipate. Aceasta fiind situația, ne îndepărtăm cu pași repezi de principiul ofensivității, instaurând mai degrabă o tutelă penală bazată pe norme lipsite de substanță. Într-o asemenea concepție, legiuitorul ar putea incrimina diverse fapte, precum conducerea unei motociclete fără cască de protecție, chiar dacă, în mod evident, valoarea socială periclitată nu prezintă relevanță penală. Pentru a se evita aceste consecințe, care ar transforma dreptul penal într-un instrument de corecție abuzivă, legiuitorul penal trebuie să evalueze just măsura în care anumite valori sociale ar trebui ocrotite¹²⁸ cu anticipație, pe baza unei prognoze realiste de probabilitate a producerii rezultatului periculos¹²⁹.

VII. Există infracțiuni fără obiect juridic?

1. Precizări conceptuale

Doctrina în materie este împărțită în două tabere, partizanii concepției iuspozitiviste, potrivit căreia obiectul juridic se confundă cu rațiunea incriminării și adepții

concepției metapozitiviste conform căreia norma găsește obiectul juridic și se mulează după aceasta. Cât timp orice incriminare are la bază o rațiune, ne întrebăm dacă există infracțiuni lipsite de obiect juridic?

Părerile exprimate în doctrină par a se îndrepta toate spre un răspuns negativ, arătându-se astfel că în lipsa obiectului juridic nu poate exista infracțiunea¹³⁰ sau că într-un stat de drept, nu se putea vorbi despre existența unei infracțiuni fără obiect juridic¹³¹.

Încercând să depistăm o infracțiune al cărei rațiune este lesne de priceput, dar al cărei obiect juridic este greu, dacă nu imposibil de reperat, ne vine în minte fapta prevăzută de art. 6 din O.U.G. nr. 31/2002, denumită generic “negarea holocaustului”¹³². Cât timp rațiunea acestei incriminări este evidentă, obiectul juridic penalmente relevant, pare a fi de negăsit¹³³. Aceasta deoarece, indiferent de amploarea atrocităților la care face referire norma, există un drept al oricărei persoane de a aprecia istoria după bunul plac (potrivit art. 29 din Constituție) care este dublat de dreptul constituțional al liberei exprimări (art. 30 din Constituție și art. 10 din Conv. EDO¹³⁴). Or în fața acestei reuniuni, orice tentativă de formulare a unei valori sociale demne de protecție penală pare a fi în van. Aceasta deoarece, chiar dacă am putea delimita obiectul juridic ca fiind, să spunem, “ordinea socială” sau “prezervarea societății democratice”, este cât se poate de limpede că o valoare socială de asemenea ambiguă nu este în măsura să limiteze drepturile sus-menționate¹³⁵. În cuvintele Curții de la Strasbourg, “Libertatea de exprimare constituie unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una dintre condițiile primordiale ale progresului său și ale dezvoltării fiecăruia. Ea are valoare nu numai pentru informațiile sau ideile primite în mod favorabil sau considerate ca inofensive ori indiferente dar, de asemenea, pentru acelea care contrazic, șochează sau neliniștesc Statul sau o oarecare parte a populației. Astfel o doresc pluralismul, toleranța și spiritul deschis, fără de care nu există o societate democratică¹³⁶.” Spre deosebire de autorul citat anterior, nu susținem faptul că textul de lege ar fi neconstituțional¹³⁷, ci milităm înspre dezincriminarea faptelor prevăzute în cadrul său, din perspectiva în care, valoare socială protejată nu are fermitatea necesară propriei “înălțări” spre sfera ilicitului penal¹³⁸.

În același sens, renumitul profesor Tanoviceanu manifesta prudență față de această concepție indicând faptul că “unele legislații pedepsesc și defăimările aduse memoriei morților, însă aici este o stâncă de care legiuitorul trebuie să se ferească și anume dreptul de judecată liberă a istoriei¹³⁹”.

În trecut s-a susținut faptul că obiectul juridic nu trebuie interpretat în funcție de realitatea economică, naturală și socială, ci raportat la momentul implementării normei respective, orice procedeu actual de interpretare fiind derizoriu¹⁴⁰. Această concepție este desuetă din perspectiva în care, după cum am arătat anterior, în doctrina italiană, obiectul juridic al infracțiunii de omor s-a restrâns de la interesele demografice ale statului, la viața persoanei¹⁴¹. Așa fiind, din moment ce un obiect juridic se poate altera în timp, există oare posibilitatea ca acesta să dispară complet?

În mod evident un obiect juridic nu se poate mistui deoarece are un oarecare fundament (chiar și îndepărtat) în Constituție. Chiar și așa, este foarte posibil ca anumite

obiecte juridice să se “devalorizeze” într-o asemenea manieră încât să nu mai fie demne de tutela dreptului penal¹⁴².

Concluzia noastră este că, deși orice infracțiune are un obiect juridic, nu toate aceste obiecte juridice sunt vrednice de protecție penală¹⁴³, astfel încât, luându-ne inima în dinți, susținem **că există infracțiuni fără obiect juridic penalmente relevant**, iar această realitate este problematică. Fie că vorbim despre Curtea Constituțională, fie că vorbim despre legiuitor, cineva ar trebui să ia atitudine în sensul eliminării acestor texte de incriminare.

Un exemplu în acest sens îl constituie infracțiunea prevăzută și pedepsită de art. 60 alin. (6) coroborat cu art. 47 din Legea nr. 51/1995 și anume “*purtarea robei de avocat în afara incintei instanței judecătorești*”¹⁴⁴. Care este obiectul juridic al acestei infracțiuni? Cât timp putem înțelege valoare socială vizată de purtarea “fără drept” a uniformelor aferente unui organ de stat (art. 241 C. pen), sancționarea penală a purtării proprii robe, de către un avocat, până la magazinul de vis-à-vis de instanță este, în mod evident, elucubrantă. Oricum am formula obiectul juridic al faptei în discuție, suntem de părere acesta nu va putea avea niciodată vocație penală.

Situația se regăsește și în cazul infracțiunii de seducție, România fiind, după cunoștințele noastre, ultima legislație europeană care incriminează în continuare acest gen de fapte (incriminare la care s-a renunțat cu ocazia intrării în vigoare a noilor Coduri). Practic, se vorbește despre un consimțământ oarecum viciat, prin această falsă promisiune de căsătorie, obiectul juridic lezat fiind libertatea sexuală a victimei (sau moralitatea, după unii). Ne raliem și noi opiniei potrivit căreia, incriminarea unei astfel de fapte apare ca fiind inutilă și profund anacronică în contextul de educație și civilizație a secolului XXI¹⁴⁵. Așa fiind, considerăm că gravitatea faptei este echivalentă oricărui alt mijloc de “păcălire” a victimei în vedere consumării unui raport sexual cu aceasta. În alte cuvinte, nu se poate pretinde că această incriminare ar avea un obiect juridic penalmente relevant.

Totuși, teoria propusă anterior nu trebuie dusă la extrem. Rezultatul unei asemenea interpretări apare în doctrina italiană, unde s-a opinat că fapta de fabricare, comercializare sau deținere de arme de foc, fără licență, ar fi o infracțiune lipsită de obiect juridic, deoarece presupusa valoare socială tutelată, interesul statului în controlul circulației acestor bunuri, reprezintă scopul normei penale și nu un obiect juridic¹⁴⁶. Credem că, în realitate, deși este unul difuz, obiectul juridic al acestei infracțiuni există, fiind reprezentat de respectarea regimului legal al armelor și munițiilor, valoare diferită de scopul incriminării, care vizează controlul Statului asupra armelor letale.

2. Lezarea sau periclitarea obiectului juridic?

Există voci cu greutate în doctrină, care susțin faptul că periclitarea obiectului juridic nu ar trebui să aibă relevanță penală, acest sector fiind strict rezervat ipotezelor de lezare¹⁴⁷. Înmulțirea infracțiunilor de pericol i-a determinat pe unii autori să se îngrijoreze, afirmându-se în acest sens că am fi în prezența unei “punerii în pericol a dreptului penal prin dreptul penal al punerii în pericol”¹⁴⁸.

După părerea noastră, o asemenea concepție este inacceptabilă, din perspectiva în care ar bloca sancționarea tentativei, a infracțiunilor obstacol și a celor de pericol. Credem că fundamentarea dreptului penal pe obiecte juridice nu înseamnă automat limitarea incidenței acestuia la lezarea efectivă a valorilor, putând fi vorba totodată și de periclitarea acestora. Altfel spus, de ce trebuie dreptul penal să aștepte o lezare efectivă a obiectului juridic, cât timp îi poate oferi acestuia o protecție anticipată¹⁴⁹?

Probleme există însă, credem noi, în plan sancționator. Bunul simț ne sugerează faptul că, din perspectiva “injusteții” faptei, lezarea obiectului juridic este mai gravă decât periclitarea ei. Concepția este reflectată în diferența dintre regimul sancționator al tentativei sau al instigării neurmărite de executare, raportat la fapta consumată (reducerea limitelor de pedeapsă cu jumătate, respectiv între minimul special și minimul general). Aceasta fiind situația, ne întrebăm de ce acest principiu nu re apare și în planul participației, mai exact, de ce instigatorul sau complicele, persoane care, cel mult periclitează obiectul juridic, sunt sancționate cu aceeași pedeapsă ca și autorul? Cât timp instigatorul este “autorul moral” al infracțiunii, astfel încât pedepsirea acestuia precum autorul material pare a fi cea corectă, nu același lucru se poate spune despre complice. În același sens, doctrina franceză cataloga complicele, într-un mod teatral, drept un “actor accesoriu”¹⁵⁰, o persoană ce nu lezează obiectul juridic decât într-o manieră mediată¹⁵¹. Așa fiind, de ce îl judecăm în aceleași limite de pedeapsă ca și pe autor? Simplu! Pentru că, art. 27 C. pen., prevede că “la stabilirea pedepsei se ține seama de contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii, precum și de dispozițiile art. 72”. Astfel, chiar dacă limitele de pedeapsă sunt identice, pedeapsa în sine suferă o limitare raportat la contribuția fiecăruia, mai exact, la gradul de lezare/periclitare a obiectului juridic¹⁵².

Această judecată a stat la baza introducerii art. 29 C. pen., privind instigarea neurmărită de executare. Practic, chiar dacă așa-zisul “autor moral” a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a leza obiectul juridic, autorul material a rămas pasiv, astfel încât, obiectul juridic este cel mult periclitat.

Interesant este că, prin implementarea art. 29, legiuitorul introduce o infracțiune obstacol cu caracter general, al cărei obiect juridic ar părea că variază în funcție de infracțiunea la care se instigă. În realitate, (și în litera art. 370 din noul Cod penal) această infracțiune este una împotriva ordinii și liniștii publice.

Indiferent din unghiul din care am privi problema, este limpede că dreptul penal poate fi incident atât în cazul lezării obiectului juridic, cât și în ipoteza periclitării acestuia.

3. Fapta putativă. Conduită lipsită de obiect juridic?

Ilustrul profesor Traian Pop afirma că fapta care nu are obiect juridic se numește infracțiune putativă (*delictum putativum*)¹⁵³. Într-o exprimare plastică, fapta putativă a fost definită ca “infracțiunea care are loc numai în capul agentului”¹⁵⁴. Într-o viziune mai puțin plastică și mai mult științifică, s-a afirmat că suntem în prezența unei fapte putative atunci când autorul acționează în condițiile unei erori inverse de drept¹⁵⁵.

Practic, autorul comite o fapta despre care are impresia greșită cum că ar fi sancționată penal. Este exemplul persoanei care nu denunță o infracțiune de furt, fiind convins că a săvârșit infracțiunea de nedenunțare sau cel al persoanei care fură propriul bun, din detenția unui terț¹⁵⁶. Impunitatea unei asemenea fapte se deduce tocmai din prisma obiectului juridic, fiind limpede că lezarea sau periclitarea acestuia are loc numai în imaginația autorului.

Revenind, examinând atât primele două definiții, cât și titlul subcapitolului (Există infracțiuni fără obiect juridic?) observăm că acestea constituie un nonsens juridic, o eroare logică, din perspectiva în care obiectul juridic reprezintă un element al tipicității, iar în lipsa verificării acesteia, nu se poate vorbi despre o “infracțiune”. Concluzia noastră este că, deși faptele putative sunt într-adevăr lipsite de obiect juridic, acestea nu reprezintă veritabile “infracțiuni”, astfel încât nu putem susține că am găsit “gaura de la macaroană” (încă).

4. Tentativa absolut improprie

Posibilitatea de sancționare a “tentativei imposibile” a făcut obiectul multor dezbateri doctrinare de-a lungul timpului.

Conform concepției subiective, nu există “infracțiuni imposibile”, toate aceste fapte constituind, în fapt, tentative pedepsibile¹⁵⁷. În susținerea acestei teze, Vespasian V. Pella susținea că responsabilitatea penală pentru o asemenea faptă trebuie analizată din punct de vedere subiectiv, astfel încât, impunitatea celui care trage cu arma într-o persoană decedată să nu poată surveni decât în situația în care inaptitudinea ar fi existat încă din momentul conceperii infracțiunii (oferind exemplul nebunului care trage cu arma într-un cadavru, crezând că îl va ucide)¹⁵⁸.

Potrivit concepției obiective, infracțiunilor imposibile le lipsește elementul material. În acest sens, un autor se întreba: “Unde este elementul material, care sunt actele de executare, în cazul femeii căreia, după coabitarea cu un bărbat, se crede fals însărcinată și își administrează o substanță pe care greșit o crede avortivă, dar care în realitate este o substanță inofensivă?”¹⁵⁹

În mod asemănător, marele profesor Garraud, susținea că în ciuda efortului depus în vederea realizării infracțiunii, “delictul imposibil”, nu reprezintă decât o intenție criminală irealizabilă din punct de vedere juridic, consumarea infracțiunii fiind legalmente imposibilă, deoarece unul dintre elementele sale constitutive nu există sau nu poate exista¹⁶⁰. Menționăm că, potrivit doctrinei franceze, tentativa este formată din două elemente certe (începutul executării și absența desistării) și unul incert (posibilitatea producerii materiale a rezultatului) care nu mai prezintă interes pentru jurisprudență¹⁶¹. Așa fiind, acest al treilea element nu trebuie luat în considerare în aprecierea existenței tentativei, fiind suficientă constatarea existenței primelor două elemente¹⁶².

În tentativa de a corela această precizare cu teoria obiectului juridic, unii autori au propus considerarea obiectului juridic drept o condiție prealabilă a infracțiunii¹⁶³, arătând că, deși ignoră pericolozitatea efectivă a infractorului, raționamentul are avantajul

de a nu intra în coliziune cu principiul legalității pedepsei¹⁶⁴. Deși ademenitor, raționamentul are totuși anumite neajunsuri. Ne referim aici la faptul că obiectul juridic este o componentă a tipicității faptei, iar nicidecum o condiție prealabilă infracțiunii, iar după cum vom vedea, acesta are o sumedenie de aplicații și implicații practice, cu care nu ar putea coțeta niciodată din postura rigidă a unei condiții prealabile.

După anumite păreri, ceea ce contează este ca, evaluată *ex ante*, conduita agentului să fie aptă de a crea un risc pentru obiectul juridic penalmente protejat¹⁶⁵. Suntem de acord cu acest raționament, dar chiar și așa, cum argumentăm reținerea unei tentative de omor în sarcina persoanei care descarcă o armă asupra unui cadavru, crezând că este o persoană în viață, raportat, bineînțeles, la teoria obiectului juridic? Practic, se ajunge la sancționarea penală a unei persoane pentru periclitarea unui obiect juridic care nu (mai) există (în speță, viața persoanei).

Aceasta fiind situația, propunem următoarele exemple de lucru, A îl stropește pe B cu apă sfințită pentru a-l ucide, iar C trage cu o armă de foc în cadavrul lui D, crezând că acesta este în viață. Potrivit teoriilor expuse anterior, A nu va răspunde penal, datorită mijlocului absolut impropriu (neidoneu) folosit, iar C va răspunde pentru tentativă de omor, deoarece credea că victima este în viață¹⁶⁶. Raportându-ne la obiectul juridic, ar părea că situația este exact pe dos. Astfel, în primul caz, obiectul juridic există, dar nu este lezat, chiar și în situația în care, să zicem, A avea și un pistol la el, doar că a ales varianta “mitologică” de ucidere a victimei sale. Ne întrebăm cum poate beneficia A de impunitate deoarece, practic, el a ales între două mijloace “de atac” care în opinia sa, erau ambele tanatogeneratoare. Ce merit are A în evitarea rezultatului? Niciunul! Totul a depins de șansa avută de B în momentul în care atacatorul său și-a ales “arma”. Practic, nelezarea obiectului juridic se datorează hazardului. În alte cuvinte, acțiunea făptuitorului relevă în mod neîndoios voința sa criminală, indiferent dacă mijlocul ales de el a fost propriu pentru comiterea infracțiunii și putea sau nu putea duce la rezultatul dorit¹⁶⁷. Credem că, în ipoteza evocată anterior, tragerea la răspundere penală a atacatorului A, deși dificilă, nu este iluzorie¹⁶⁸.

În exemplul numărul 2, se susține oportunitatea condamnării lui C pentru tentativă de omor, sau în litera teoriei obiectului juridic, pentru “periclitarea vieții lui D”. Dar viața lui D nu există, iar periclitarea unui obiect juridic inexistent este un non-sens juridic. S-ar părea că atât concepția subiectivă cât și cea obiectivă, asupra tentativei neidonee, se află într-un raport de incongruență cu teoria obiectului juridic¹⁶⁹.

Totuși, concepțiile expuse mai sus s-au bazat pe faptul că obiectul juridic este reprezentat de viața victimei respective, iar nu de viața unei persoane oarecare. În mod evident, dreptul penal nu apără viața lui B sau viața lui D, ci apără viața tuturor persoanelor. Așa fiind, raportat la tentativa de omor comisă asupra unui cadavru, nu se poate argumenta faptul că aceasta ar fi lipsită de obiect juridic, deoarece norma protejează viața oricărei persoane, indiferent de identitatea acesteia¹⁷⁰. Astfel, singura situație în care s-ar putea discuta despre lipsa obiectului juridic ar fi ipoteza în care acesta nu ar mai exista deloc. Spre exemplu, în cazul în care uciderea unui indian ar fi incriminată

distinct, iar autorul ar trage cu pistolul în ultimul indian, care murise înainte de acțiune acestuia, crezând că este în viață, obiectul juridic nu poate fi raportat la “viața unui indian” privită global, deoarece, practic, nu mai există niciun indian!

Așadar, în opinia noastră, în situația în care obiectul juridic nu există nicăieri, nu se va putea vorbi despre o tentativă pedepsibilă, ci vom fi în prezența unei tentative neidonee¹⁷¹, iar în cazul în care obiectul juridic există, urmează a fi analizată *ex ante* potențialitatea periclitării/lezării obiectului juridic, din prisma comportamentului adoptat de către subiectul activ¹⁷².

VIII. Obiectul juridic față în față cu legea fundamentală

De mare importanță în stabilirea valorilor sociale care pot constitui obiectul ocrotirii penale sunt prevederile Constituției care enumără valorile sociale mai importante și care merită ocrotite folosind constrângerea penală (de pildă, siguranța Statului, viața, integritatea, libertatea, proprietatea). Potrivit unor păreri, numai așa-numitele obiecte juridice constituționale (recunoscute de Constituție) sunt vrednice de tutela penală¹⁷³. În acest context, trebuie amintit faptul că normele penale au existat cu sute de ani înainte de apariția vreunei Constituții¹⁷⁴.

Desigur, nu s-ar putea pretinde legii fundamentale să enumere explicit toate valorile sociale care au nevoie de protecție penală existând și alte valori neenumerare de Constituție care merită o atare ocrotire¹⁷⁵. Cum bine s-a subliniat în doctrină, conceptul de obiect juridic cu orientare constituțională, nu oferă, “soluții magice” la problema tutelei penale, deoarece incertitudinile și polivalența legii fundamentale, nu îi permit acesteia să devină un “catalog de valori sociale”, nefiind, practic, capabilă de a încorpora valori sociale emergente¹⁷⁶. Achiesând unei asemenea concepții am ajunge în situația în care obiectele juridice care nu s-ar regăsi în Constituție nu ar putea beneficia de protecție penală, astfel încât orice tentativă de reformă penală ar fi în van.

Considerăm că relația dintre valorile sociale penalmente protejate și Constituție, nu este atât de strânsă, important fiind ca o normă incriminatoare să nu contravină legii fundamentale și nicidecum să își găsească un oarecare fundament în cadrul acesteia¹⁷⁷. În alte cuvinte, stabilirea infracțiunilor depinde mai mult de evoluția principiilor constituționale decât de starea moralei sociale¹⁷⁸. Chiar și în situația contrară, credem că majoritatea obiectelor juridice și-ar putea găsi un corespondent în legea fundamentală. Astfel, încrederea publică, obiect juridic al infracțiunii de fals, poate fi raportată cu ușurință la patrimoniul, iar protecția mediului are ca finalitate asigurarea perpetuității speciei umane¹⁷⁹.

Practic, în situația în care o oarecare normă incriminatoare ar contraveni legii fundamentale, ne putem baza (cel puțin teoretic) pe controlul *a posteriori* exercitat de către Curtea Constituțională. Dar chiar și așa, având în vedere drepturile și libertățile instaurate prin Constituție, s-ar putea afirma faptul că, aducerea în sfera penală a unui obiect juridic lipsit de o veritabilă relevanță penală, ar contraveni legii fundamentale, intrând astfel în

coliziune cu întreaga ordine constituțională? Credem că da, un bun exemplu în acest sens apare în Italia, unde, prin decizia nr. 269/1986, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional textul care incrimina fapta de “*incitare spre emigrare*”, pe motiv că obiectul juridic al acestuia și anume interesul Statului de a dirija și orienta procesul de emigrare, a intrat în coliziune directă cu libertatea de emigrare, drept garantat de Constituție¹⁸⁰.

Revenind, teoria propusă de noi nu presupune ca obiectele juridice să își găsească un fundament în Constituție, ci ca acestea să nu contravină drepturilor prevăzute de aceasta. Practic, posibilitatea incriminării se va stabili plasând în talerul unei balanțe imaginea obiectul juridic, iar în celălalt, drepturile și libertățile individuale care ar intra în coliziune cu acel obiect juridic. Reiterând analogia dintre obiecte juridice și insule, concluzionăm că numai valorile care au vocația de a urca peste “nivelul mării” vor putea fi considerate demne de protecție penală¹⁸¹.

În același sens, marele criminolog Enrico Ferri susținea că dreptul penal se împarte în două ramuri: dreptul penal comun și dreptul penal administrativ, cea din urmă categorie fiind restricționată la “delictelor neînsemnate, care nu sunt expresiuni ale unei personalități anormale și periculoase, ci tulbură numai opiniunea siguranței publice și private”¹⁸². Or, dreptul nostru penal modern trebuie mărginit la acest “drept penal comun”, la “delictelor însemnate”¹⁸³.

După cum elegant s-a subliniat în doctrină, în cazul în care folosirea legii penale nu se justifică de un interes superior, din motive serioase de politică penală, continuarea folosirii acestui instrument riscă să conducă la banalizarea răspunderii penale, la demonetizarea acesteia¹⁸⁴. Tutela excesivă, penală, a cetățenilor ar putea avea ca efect infantilizarea acestora în loc să îi responsabilizeze, astfel încât legea penală ar deveni trivială în loc să fie majestuoasă¹⁸⁵.

IX. Aplicații practice ale teoriei obiectului juridic

1. Obiectul juridic și individualizarea pedepsei

A. Individualizarea legală

Chiar dacă există unele scăpări, de regulă, obiectul juridic determină gravitatea *in abstracto* a faptei și implicit pedeapsa aferentă. Într-o primă fază, se face distincția între infracțiuni și contravenții (sau crime/delictelor/contravenții în varianta tripartită).

Interesantă este opțiunea legiuitorului de a sancționa mai blând anumite fapte, deși raportat la incriminările asemănătoare, atingerea adusă obiectului juridic este mai intensă. Spre exemplu (cu referire la Codul penal 1968), infracțiunea de represiune nedreaptă este sancționată cu închisoarea de la 2 la 7 ani, iar limitele de pedeapsă a infracțiunii de lipsire de libertate în mod ilegal (în formă simplă) sunt de la 3 la 10 ani. Comparând cele două fapte din prisma obiectului juridic, observăm că amândouă protejează libertatea persoanei, cu precizarea că represiunea nedreaptă apără în plan secundar și înfăptuirea justiției. Așa fiind, în ipoteza în care, să spunem, pe baza unui exces

de gelozie, un anumit procuror ar dori să își priveze soția de libertate, acesta ar trebui să aleagă calea represiunii nedrepte, pedeapsa fiind inferioară celei de lipsire de libertate, chiar dacă lezează un obiect juridic “în plus”. Să fie aceasta o scăpare a legiutorului?

La prima vedere s-ar putea susține faptul că libertatea persoanei apare ca și obiect juridic principal într-unul din cazuri și ca obiect juridic secundar în celălalt. Dar chiar și așa, se justifică diferența de tratament într-două obiecte juridice numai din perspectiva faptului că acestea ar fi protejate în planuri diferite (principal, secundar)? Opinăm că nu. După cum am arătat anterior, dihotomia obiect juridic principal/secundar își găsește utilitate în planul infracțiunilor pluriofensive, a stabilirii subiectului pasiv și implicit, a consecințelor care decurg din fixarea acestora.

Inadvertența sancționatorie sesizată de noi, a fost corijată prin introducerea noului Cod penal, potrivit căruia, pedeapsa aferentă infracțiunii de lipsire de libertate este de la 1 la 7 ani, pe când cea atașată represiunii nedrepte este de la 3 la 10 ani¹⁸⁶.

B. Individualizarea judiciară

Obiectul juridic al infracțiunii poate servi drept criteriu de evaluare a gradului de pericol social concret al faptei infracționale și deci, de individualizare judiciară a pedepsei¹⁸⁷. Încă din 1966, Tribunalul Suprem a constatat faptul că valoarea socială efectiv lezată prin săvârșirea unei infracțiuni, conjugată fiind cu alte împrejurări, date sau situații, pune în lumină gradul de pericol social concret al faptei¹⁸⁸, astfel încât aceasta merită o atentă examinare în vederea stabilirii și aplicării unor sancțiuni penale eficace și juste, în conformitate cu legea¹⁸⁹.

În același sens, o voce cu greutate din doctrina italiană timpurie a susținut faptul că, lezarea efectivă a obiectului juridic trebuie analizată alături de alte elemente precum timpul, locul, specia, natura și mijlocul de comitere a faptei în ideea unei mai bune individualizări¹⁹⁰. După cum vom vedea, precizarea este susceptibilă de anumite rezerve.

Potrivit unei clasificări oferite în doctrină, valorile sociale ar fi împărțite în valori sociale casante, adăugăm noi remediable (patrimoniul) și iremediabile (viața) și valori sociale “cauciucate¹⁹¹” (comprimabile). Observăm că în cazul infracțiunilor continue, infracțiuni în cadrul cărora valoarea socială protejată este comprimată, revenind la forma inițială după încetarea agresiunii (spre exemplu, libertatea personală, siguranța rutieră), aceste elemente obiective își vor lăsa amprenta direct asupra obiectului juridic și nu alături de acesta¹⁹². Un exemplu în acest sens îl reprezintă infracțiunea de conducere pe drumurile publice a unui autoturism având în sânge o alcoolemie de peste 0,80% gr/l, infracțiune al cărei obiect juridic este siguranța rutieră. Așa fiind, elemente obiective precum spațiul (zonă aglomerată, pustietate), timpul (oră de vârf, miezul nopții) sau mijlocul de comitere a faptei (gradul de alcoolemie, viteza de circulație) vor influența nemijlocit gradul de lezare al obiectului juridic. Astfel, atâta timp cât se poate spune că siguranța rutieră a fost mai puternic periclitată prin faptul că inculpatul conducea cu viteza de 200 km/h, în centrul orașului, într-o după amiază, nu același lucru se poate afirma despre un eventual omor comis de o persoană care lovește intenționat un pieton, având

această viteză. Într-un asemenea caz, valoarea socială lezată (viața persoanei), valoare casantă după clasificarea menționată anterior, a fost iremediabil nimicită, astfel încât, elementele obiective la care am făcut referire nu vor afecta direct gradul de lezare a acesteia, ci vor fi luate în considerare separat cu ocazia individualizării pedepsei.

Totuși, din perspectiva obiectului juridic, are valorificarea preventivă a acestor elemente de sorginte obiectivă vreo importanță practică? Credem că da! Ca o scurtă paranteză, menționăm că, în ciuda părerilor contrare exprimate în doctrină¹⁹³, obiectul juridic este o componentă a tipicității faptei¹⁹⁴. Așa fiind, unei persoane care se prostituează în cartierul roșu din Amsterdam îi este mult mai ușor să își justifice comportamentul raportat la lipsa lezării obiectului juridic. Analizând textul incriminator al “celeii mai vechi profesii din lume”, constatăm că obiectul juridic este reprezentat de bunele moravuri, dublate de câștigarea existenței prin mijloace oneste (muncă cinstită)¹⁹⁵. În acest sens, amintim faptul că, în Olanda, prostituția este legală, fiind practic o meserie ale cărei aspecte sunt minuțios reglementate. Așa fiind, este evident că, în fapt, persoana care lucrează “la vitrină” își asigură în mod licit mijloacele de existență, iar bunele moravuri nu se pot pretinde a fi lezate, din perspectiva în care prostituția este acceptată ca fiind principala atracție turistică a orașelor olandeze, iar bunele moravuri se circumscriu locului. Aceasta fiind situația, este clar că fapta de prostituție a persoanei sus-menționate nu este tipică, deoarece nu lezează obiectul juridic al faptei¹⁹⁶. Totuși, este de precizat faptul că această afirmație este corectă dacă și numai dacă prostituția nu ar fi incriminată de nicio culoare, nici penal, nici infracțional, mai precis, în ipoteza în care statul Olandez ar tolera acest tip de comportament, evitând orice fel de reglementare specială. În sens contrar, s-ar putea discuta mai degrabă de incidența autorizării legii, ca și cauză justificativă, iar nicidecum de lipsa obiectului juridic.

O situație asemănătoare poate surveni în cazul infracțiunii de incest (art. 203 C. pen, art. 377 noul C. pen),. După unii autori, în configurația actuală, obiectul juridic al incestului ar fi moralitatea relațiilor sexuale¹⁹⁷, afirmație contrazisă prin incriminarea singulară a raportului sexual normal¹⁹⁸. În realitate obiectul juridic se referă exclusiv la aspecte de ordin biologic, avându-se în vedere riscurile nașterii unor copii cu probleme¹⁹⁹. Așa fiind, putem condamna pentru incest două rude în linie dreapta care sunt sterile (procreația fiind exclusă)? Credem că nu, deoarece, în lipsa unui obiect juridic secundar de sorginte familială (morală), lezarea obiectului juridic principal menționat anterior nu este posibilă, astfel încât fapta nu este tipică

În contextul individualizării pedepsei, obiectul juridic își face simțită prezența și din prisma circumstanțelor atenuante. Vorbim, bineînțeles despre prima teză a art. 74 alin. (1) lit. b) C. pen. 1968, care face referire la “stăruința depusă de infractor pentru a înlătura rezultatul infracțiunii”. Eforturile depuse de făptuitor pentru înlăturarea rezultatului infracțiunii trebuie raportate întotdeauna la obiectul juridic al infracțiunii, la valoarea socială lezată. Astfel, efectele unei infracțiuni contra libertății sexuale nu vor putea fi înlăturate sau diminuate, în adevăratul sens al cuvântului, pe cale patrimonială. Deși la prima vedere ar părea că numai efectele infracțiunilor contra patrimoniului ar putea fi înlăturate sau

diminuate, pot fi imaginate și alte ipoteze precum: transportarea victimei la spital după accidentarea acesteia²⁰⁰ sau chiar stăruința unei persoane care a comis infracțiunea de seducție de a se căsători cu victima sa²⁰¹.

Din prisma individualizării, obiectul juridic poate juca un rol important și în cazul infracțiunilor complexe. Un exemplu în acest sens îl constituie infracțiunea de ultraj, infracțiune pluriofensivă, ale cărei obiecte juridice sunt reprezentate de “autoritatea de stat”, ca și obiect juridic principal, și integritatea corporală a persoanei, în plan secundar. Așa fiind, în situația în care A, polițist în exercițiul funcțiunii, acceptă să primească un pumn de la B, fapta de ultraj comisă de B, deși, practic lezează ambele obiecte juridice, va fi mai puțin gravă datorită prezenței consimțământului victimei raportat la obiectul juridic secundar.

2. Obiectul juridic raportat la cauzele justificative

George Fletcher afirma că atâta timp cât apărarea cauzează un rău mai redus decât cel care ar fi putut fi cauzat prin atacul combătut, aceasta dobândește utilitatea socială, reprezentând implicit o cauză justificativă²⁰². Or cum am putea cumpăni această contingentă dacă nu raportat la valorile sociale puse în joc?

În același sens, doctrina autohtonă ne arată că faptele săvârșite în legitimă apărare sau faptele săvârșite în stare de necesitate, circumscrise în formula generală privind salvarea unui interes prin încălcarea altui interes, reprezintă acte socialmente utile întrucât contribuie la apărarea drepturilor și intereselor ocrotite de lege și la întărirea ordinii de drept²⁰³.

Potrivit altei păreri, așa-numitele cauze justificative au la bază ideea absenței unui prejudiciu adus ordinii sociale deoarece făptuitorul acționează ca purtător al intereselor sociale și al voinței colective, astfel că, în cazul unei cauze justificative suntem în prezența a două valori sociale sau interese aflate în conflict, dintre care numai una poate fi salvată²⁰⁴. Păstrăm anumite rezerve cu privire la personificarea făptuitorului drept “purtător al intereselor sociale și al voinței colective”, deoarece nu aceasta este postura lui. Practic, dacă A îl atacă pe B, iar B îl ucide pe A, este greu de susținut că moartea acestuia ar avea vreo legătură cu “interesul sau voința colectivă”, o asemenea interpretare apropiindu-se îngrijorător de mult de legea talionului. Considerăm că un interes veritabil există, fie în sensul apărării celui atacat, fie în ideea tragerii la răspundere penală a atacatorului. Numai acestea pot fi interesele unei societăți sănătoase, orice act retributiv fiind destinat a fi întreprins prin forța coercitivă a Statului.

Alți autori susțin ideea potrivit căreia conflictul dintre tipicitate și antijuridicitate exprimă tocmai conflictul dintre obiectul juridic (valoarea socială protejată de lege) al faptei incriminate și un obiect juridic superior, ocrotit prin norme ale ordinii juridice privită în ansamblul ei. Așa fiind, s-a opinat că necesitatea ocrotirii vieții agresorului, în fața ripostei celui atacat este subordonată exigenței de a reprimă conduita ilegală a agresorului și de a restabili ordinea juridică tulburată de acesta²⁰⁵. Cât timp suntem de acord cu precizarea, nu credem că se poate vorbi despre un conflict între tipicitatea și antijuridicitate

deoarece acestea operează pe niveluri distincte în cadrul definiției infracțiunii. Mai precis, nu are rost să discutăm despre antijuridicitate, cât timp nu este verificată tipicitatea.

În realitate cele două obiecte juridice aflate în joc, în exemplul evocat anterior, viața lui A și viața lui B, intră într-o veritabilă cursă, în baza căreia este constatat, *ex ante*, gradul de proporționalitate dintre atac și apărare, ca și condiție *sine qua non* a incidenței legitimei apărări. Astfel, într-o viziune aritmetică, valoarea ce se urmărește a fi apărată trebuie să fie mai mare sau egală cu cea aferentă atacatorului²⁰⁶.

În aceeași ordine de idei, menționăm că un segment important al doctrinei susține faptul că legitima apărare nu poate opera decât raportat la obiecte juridice individuale²⁰⁷. Această precizare este susceptibilă de rezerve din perspectiva în care, art. 44 C. pen. 1968, nu limitează sfera valorilor sociale care fac obiectul atacului la cele individuale, ci o extinde și cu privire la interesul obștesc. Totuși, fiind o noțiune caracterizată de un grad ridicat de imprecizie, susținem, alături de alți autori, că ar fi oportună eliminarea referirii exprese la interesul obștesc²⁰⁸.

Tot cu referire la legitima apărare, s-a susținut faptul că, “atacul” trebuie raportat întotdeauna la obiectul juridic vizat²⁰⁹. Utilitatea practică a acestei precizări se găsește pe tărâmul valorilor sociale la care face referire art. 44 Cod penal și cu ocazia constatării proporționalității dintre atac și apărare²¹⁰.

Situația se regăsește într-o formă parțial-omoloagă și în cazul stării de necesitate. Astfel, utilizând aceeași metodă de comparație a două obiecte juridice aflate în conflict, vom constata că, spre exemplu, un medic ținut de secretul profesional al pacientului său infectat cu virusul HIV, va putea divulga această informație unei alte persoane care ar urma să întrețină relații sexuale cu pacientul, necunoscând riscurile la care se expune²¹¹.

Același raționament constituie piatra de temelie a altor cauze justificative, precum autorizarea legii. Fără a stăruii în dezbateri, observăm că ambulanța poate trece pe culoarea roșie a semaforului, deoarece interesul în baza căruia operează aceasta, prevalează asupra interesului protejat de fapta contravențională.

3. Implicații ale teoriei obiectului juridic în exercitarea acțiunii penale

O primă asemenea implicație este strâns legată de noțiunea de “imunitate”. De ce beneficiază anumite persoane de acest privilegiu al imunității, dacă nu din prisma obiectelor juridice puse în joc?

Astfel, imperativul unei corecte și echitabile apărări a inculpatului în cadrul activității judiciare, permite avocaților să “comită diverse infracțiuni” (de exemplu insultă) cu ocazia pledoariei exercitate în apărarea inculpatului²¹². Opinăm și noi că imunitatea judiciară nu este limitată la avocați, operând totodată și în cazul părților din proces²¹³. Practic, posibilitatea comiterii “în legalitate” a unor fapte de importanță minoră este rezultatul prevalării obiectului juridic al corecteii apărări a inculpatului asupra obiectelor juridice a infracțiunilor “permise”.

Același raționament se găsește și în cazul șefului de stat, care, datorită importanței sociale care decurge din exercitarea mandatului său, nu va răspunde penal decât pentru

înalță trădare, infracțiune al cărei obiect juridic triumfează în fața celui aferent funcției și anume exercitarea în condiții cât mai bune a atribuțiilor conferite de poziția respectivă²¹⁴.

Libertatea presei are valoare constituțională, astfel încât, pentru majoritatea infracțiunilor ce s-ar putea comite prin intermediul presei, autorii vor beneficia de impunitate, datorită inexistenței lezării vreunui obiect juridic cu valoare superioară intereselor constituționale menționate anterior.

Mai mult, chiar și exercitarea acțiunii penale este câteodată limitată de valorile sociale incidente. Este exemplul infracțiunii de viol sau celei de furt între soți sau rude apropiate, fapte care se urmăresc la plângerea prealabilă deoarece Statul nu se poate preta la imixțiuni cu privire la interese esențialmente private. În aceeași manieră sunt privite și cauzele de nepedepsire, situații cunoscute în doctrina franceză sub numele de “imunități familiale²¹⁵”. Practic, protejarea factuală a acestor obiecte juridice “pur-private” constituie o excepție de la principiul oportunității urmăririi penale²¹⁶. În acest context, subliniem faptul că, în cazul infracțiunilor care se urmăresc la plângerea prealabilă, stabilirea obiectului juridic principal, ne este înlesnită. Astfel, din moment ce o infracțiune se urmărește la plângerea prealabilă, rezultă că obiectul juridic principal este unul esențialmente privat. Spre exemplu, în cazul infracțiunii prevăzute de art. 262 din Codul muncii²¹⁷, avem două obiecte juridice lezate, autoritatea unei hotărâri judecătorești definitive și dreptul la muncă a salariatului. Utilizând raționamentul expus anterior, este limpede că, raportat la necesitatea plângerii prealabile (art. 263 din Codul muncii), obiectul juridic principal nu poate fi decât cel privat și anume dreptul la muncă a salariatului²¹⁸.

4. Separarea infracțiunilor de contravenții

Deseori, între infracțiuni și contravenții există o linie de demarcație infimă. Gradul lezării obiectului juridic al faptei o va plasa într-una dintre cele două categorii. Deși anterior am susținut că anumite obiecte juridice merită protecție penală, iar altele nu, precizăm că relevanța penală a unui obiect juridic poate fi influențată și de gradul de lezare a acestuia. Un exemplu în acest sens îl constituie infracțiunea de la art. 296¹ alin. (1) lit. I) din Codul fiscal²¹⁹. Utilizând drept exemplu de lucru “țigăretele”, observăm că persoana care deține în afara antrepozitului peste 10.000 de țigărete va comite o infracțiune, cât timp persoana care deține o cantitate inferioară, va comite o contravenție²²⁰.

În acest context, precizăm că tocmai irelevanța penală a obiectelor juridice protejate prin contravenții reprezintă motivul pentru care, în cazul acestora, nu a fost, nu este și nu va fi niciodată sancționată tentativa. În alte cuvinte, neavând de o importanță majoră, punerea în pericol a obiectelor juridice contravenționale nu merită sancționate.

5. Obiectul juridic ca și criteriu de delimitare a sferei infracțiunilor continue

Specificul valorii sociale ocrotite prin norma de incriminare poate servi ca un criteriu de delimitare a sferei infracțiunilor continue. În legătură cu acest criteriu, în

literatură, s-a arătat că infracțiunea continuă presupune, de regulă, valori sociale indestructibile, dar comprimabile. Cu alte cuvinte, este vorba de valori sociale care nu sunt desființate prin comiterea infracțiunii, ci suferă doar o restrângere, o comprimare, revenind la forma inițială după încetarea agresiunii (spre exemplu, libertatea personală, siguranța rutieră).

La prima vedere ar părea că, de fiecare dată când vom avea de a face cu o valoare socială "cauciucată", putem afirma cu tărie că infracțiunea este una continuă. Totuși, analizând situația mai îndeaproape, observăm că lucrurile nu stau chiar așa. Spre exemplu, fapta prevăzută de art. 92 din O.U.G. nr. 195/2002, în varianta distrugerii indicatoarelor rutiere, protejează siguranța rutieră, valoare socială esențialmente comprimabilă, dar nu este o infracțiune continuă.

X. Concluzii

Deși se vorbește despre o criză și despre o stigmatizare a obiectelor juridice, în realitate, întreg dreptul penal se află într-o veritabilă criză datorită expansiunii acestuia, datorită fluxului puternic de texte de incriminare și nu în ultimul rând, datorită abundenței de infracțiuni de obstacol, pericol sau omisive. Teoria obiectului juridic, după cum am arătat pe parcursul acestei lucrări, își găsește în continuare utilitatea practică, constituind, până în prezent, cea mai bună opțiune de justificare a unei corecte politici criminale din partea legiuitorului.

În opinia noastră, soluția cea mai bună de controlare a acestui fenomen expansiv ar fi demararea unui amplu proces dezincriminator, bazat pe o atentă selecționare a veritabilelor obiecte juridice, cele demne de protecție penală. Actualmente, trierea se efectuează ulterior, în baza art. 18¹ Cod penal, marea majoritate a faptelor de gravitate redusă fiind sancționate administrativ.

Este momentul să ne raliem și noi cu marile sisteme de drept europene (în special cu cel german) și să dăm o mult mai mare însemnătate obiectelor juridice, căci, după cum am arătat pe parcursul acestei lucrări, în lipsa acestora, greu s-ar putea justifica intervenția dreptului penal în viața particularilor.

* Avocat, Baroul Cluj; arisnita@yahoo.com.

¹ I. Alexandrescu, *Persoană, personalitate, personaj*, Ed. Junimea, Iași, 1988, p. 316.

² F. Antolisei, *Manuale di diritto penale. Parte generale*, ed. 15a, Ed. Giuffrè, Milano, 2000, p. 175.

³ C. Roxin, *Derecho penal. Parte General (traducere din limba germană)*, tomo I, Ed. Civitas, Madrid, 1997, p. 56.

⁴ F. Mantovani, *Diritto penale. Parte Generale*, 4 edizione, Ed. Cedam, Padova, 2001, p. 205, F. Antolisei, *op. cit.*, p. 175.8

⁵ V. Drăghici, *Obiectul juridic al infracțiunii*, Ed. Lumina Lex, București, 2004, p. 14.

⁶ R. Riz, *Lineamenti di diritto penale. Parte generale*, ed. 4-a, Ed. Cedam, Padova, 2002, p. 69.

⁷ I. Tanoviceanu, *Curs de drept penal*, Atelierele Grafice Socec & Co, București, 1912, p. 525.

⁸ S. Soler, *Derecho penal argentino*, tomo I, Ed. TEA, Buenos Aires, 1976, p. 7.

- ⁹ G. Bettiol, *L'odierno problema del bene giuridico*, în *Scritti Giuridici* vol. II, Ed. Cedam, Padova, 1966, p. 917.
- ¹⁰ M. Lacaze, *Réflexions sur le concept de bien juridique protégé par le droit pénal*, Ed. L.G.D.J., Paris, 2011, p. 309. În mod asemănător, alți autori fac referire la "principiul necesității sacrificiului", care presupune corelarea dintre scop și mijloace, arătându-se că, atâta timp cât un anumit interes poate fi protejat prin alte mijloace, legiuitorul este obligat să le folosească pe acestea din urmă. Pe larg, P. Cuesta Pastor, *Delitos obstaculo: tension entre politica criminal y teoria del bien juridico*, teză, Granada, 2001, p. 81-82 apud. M. Lacaze, *op. cit.*, p. 309, nota 1081. Practic, autorul conferă o altă denumire intervenției *ultima ratio* a dreptului penal.
- ¹¹ Pentru detalii privind evoluția conceptului de obiect juridic și a amprentelor lăsate de marii doctrinari care au tratat acest subiect, nume precum Feuerbach, Birnbaum, Binding, von Lizst, von Jhering, Bettiol, Mezger, Welzel, Parsons, Amelung, Hassemer sau Bricola, a se vedea M. Lacaze, *op. cit.*, p. 39-99, V. Drăghici, *op. cit.*, p. 42-103, G. Fiandaca, E. Musco, *Diritto penale. Parte generale*, ed. 4a, Ed. Zanichelli, Bologna, 2004, p. 4-16, 24-35.
- ¹² I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 525
- ¹³ G. Jakobs, *Derecho penal. Parte general. Fundamentos y teoría de la imputación (traducere din limba germană)*, ed. 2a, Ed. Marcial Pons, Madrid, 1997, p. 56. În sens contrar, H. Welzel, *Derecho penal. Parte general*, Ed. Roque Depalma, Buenos Aires, 1956, p. 6. Autorul susține că suma obiectelor juridice echivalează cu ordinea socială, privită global.
- ¹⁴ În același sens și V. V. Pella, *Delictesle îngăduite*, Institutul de Arte Grafice Göbl-Rasidescu, București, 1919, p. 188. "Acest lux al enumerării mijloacelor prin care se poate provoca o infracțiune aduce după el îngăduirea multor provocări care și-au produs efectele lor dureroase."
- ¹⁵ M. Lacaze, *op. cit.*, p. 213.
- ¹⁶ Autorul oferă drept exemplu de lucru maimuțele. Este limpede că acestea posedă un minim de inteligență și de voință și pot leza sau periclita un anumit obiect juridic, dar chiar și așa, o acțiune animală nu poate face niciodată obiectul legii penale, deoarece nu este o manifestare a personalității. Pe larg, C. Roxin, *op. cit.*, p. 258.
- ¹⁷ G. Jakobs, *op. cit.*, p. 12. În același sens și V. V. Pella, *op. cit.*, p. 422. "Legea penală apără respectarea dispozițiilor de incriminare, independent de dauna produsă".
- ¹⁸ Pe larg, G. Jakobs, *op. cit.*, p. 12-14
- ¹⁹ În sens asemănător, Binding afirma că "delictul nu lezează niciun drept sau bun particular, ci numai norma penală, deci dreptul Statului la "ascultare" din partea cetățenilor. Pe larg, E. Ferri, *Principii de drept criminal*, vol II, Tipografia și Legătoria de cărți Închisoarea Văcărești, București, 1929, p. 22. Deși nu contestă existența obiectelor juridice, autorul susține că acestea numai completează, alături de dreptul subiectiv, aria de protecție a legii penale. Chiar și așa, autorul se opune utilității conceptului de obiect juridic, afirmând că "trebuie să liberăm știința dreptului penal de aceste abstracțiuni de logică juridică".
- ²⁰ R. Riz, *op. cit.*, p. 76.
- ²¹ M. Lacaze, *op. cit.*, p. 303.
- ²² *Idem.*, p. 178-179.
- ²³ C. Roxin, *El concepto... precit.*, p. 4.
- ²⁴ În același sens, A. von Hirsch, *El concepto de bien jurídico y el principio del daño*, în R. Hefendehl, *La teoría del bien jurídico*, Ed. Marcial Pons, Madrid, 2007, p. 37.
- ²⁵ J-Y. Maréchal, *Essai sur le résultat dans la théorie de l'infraction pénale*, Ed. L'Harmattan, Paris, 2003, p. 103-104.

- ²⁶ Y. Mayaud, *Ratio legis et incrimination*, în R.S.C., 1983, p. 363 și urm.
- ²⁷ X. Pin, *Droit pénal général*, 2e éd, Ed. Dalloz, Paris, 2007, p. 104-106. Concepția se apropie de cea românească, dar după cum am arătat anterior, menționarea lezării ordinii de drept, drept un “rezultat juridic” este inutilă din toate punctele de vedere.
- ²⁸ Ph. Conte, P. Maistre du Chambon, *Droit pénal général*, 7e éd, Ed. Armand Colin, Paris, 2004, p. 181-183
- ²⁹ Pentru detalii asupra noțiunii, a se vedea F. Desportes, G. Le Gunehec, *Droit pénal général*, ed. 6, Ed. Economica, Paris, 2009, p. 405 și urm.
- ³⁰ B. Schünemann, *The System of Criminal Wrongs: The Concept of Legal Goods and Victim-Based Jurisprudence as a Bridge between the General and Special Parts of the Criminal Code*, în Buffalo Criminal Law Review, Vol. 7, Issue 2, 2004, p. 563.
- ³¹ A se vedea în acest sens Judecătoria Cluj-Napoca, sentința penală nr. 697/2010 sau Judecătoria Cluj-Napoca, sentința penală nr. 567/2012.
- ³² C. Roxin, *op. cit.*, p. 15-24.
- ³³ Am cochetat cu aceste aspecte și cu altă ocazie, urmând ca acum să tratăm mai pe larg problema. A se vedea în acest sens A. Rîșniță, *Infrațiunile prevăzute în cadrul Legii nr. 10/1995 privind calitatea în construcții*, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia, nr. 1/2013, p. 3 și urm.
- ³⁴ G. Jakobs, *op. cit.*, p. 48.
- ³⁵ F. Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală.*, vol I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 345.
- ³⁶ S. Mir Puig, *Derecho Penal. Parte General*, ed. a 9-a, Ed. Reppertor, Barcelona, 2011, p. 161-163.
- ³⁷ H-H. Jescheck, T. Weigend, *Tratado de derecho penal. Parte General (traducere din limba germană)*, Ed. Comares, Granada, 2002, p. 274-278.
- ³⁸ C. Roxin, *¿Es la protección de bienes jurídicos una finalidad del Derecho penal?* în R. Hefendehl, *La teoría del bien jurídico*, Ed. Marcial Pons, Madrid, 2007, p. 448-449.
- ³⁹ Spre exemplu se afirmă constant faptul că obiectul juridic al infracțiunii de omor este reprezentat de relațiile sociale a căror formare, desfășurare și dezvoltare nu ar fi posibilă fără asigurarea respectului vieții umane. În acest sens T. Toader, *Drept penal român. Partea specială*, ediția a 5-a, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 35, V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, R. Stănoiu, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului Penal Român*, vol. III, Ed. Academiei R.S.R., București, 1971, p. 179 sau P. Dungan, T. Medeanu, V. Pașca, *Manual de drept penal. Partea specială*, vol I, Ed. Univ. Juridic, București, 2010, p. 17.
- ⁴⁰ Greșeala este promovată și de un segment al doctrinei sud-americane, cum ar fi J. Bustos Ramirez, *La responsabilidad penal de las personas jurídicas* în J. B. Mayer, A. M. Binder, *El derecho penal hoy. Homenaje al prof. David Baigun*, Editores del Puerto, Buenos Aires, 1995, p. 20.
- ⁴¹ Petito principii (întoarcerea la enunțul inițial) este o eroare logică, un enunț care folosește în vederea demonstrației, un echivalent sau un sinonim a ceea ce se urmărește a fi demonstrat. Definiția este preluată din Aristotel, *Retorica*, Ed. IRI, București, 2004, p. 120.
- ⁴² V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, R. Stănoiu, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului Penal român. Partea generală*, vol I, Ed. Academiei Române, 2003, p. 98-99. Deși inițial profesorul Vintilă Dongoroz a fost un mare simpatizant al școlii de drept italienești, aceste susțineri fiind bazate pe conceptele propuse de Francesco Carrara și Alfredo Rocco, ulterior acesta a îmbrățișat concepțiile socialiste expuse de A. N. Trainin.
- ⁴³ Pe larg, I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 585. În același sens și Tr. Pop, *Drept penal comparat*, vol II, Ed. Institutul de Arte grafice “Ardealul”, Cluj, 1923, p. 277.

- ⁴⁴ E. Ferri, *Principii de drept criminal*, vol I, Tipografia și Legătoria de cărți Închisoarea Văcărești, București, 1929, p. 1. "Conștiința publică e zguduită de simțul unei alarme, prin constatarea unei lipse de supravegheri și protecțiuni prin care delictul poate, uneori cu o îndrăzneală nerușinată să fie comis, sau prin preocuparea prin care alți imorali sau rău intenționați, prin molipsirea exemplului, se simt încurajați a comite astfel de acțiuni criminale. [...] Alarmei sociale i se adaugă simțul unei repulsiuni și reprobării morale deosebită, după circumstanțele delictului"
- ⁴⁵ V. Dongoroz, *Drept penal (reeditarea ediției din 1939)*, Ed. Asociația română de științe penale, București, 2000, p.164. În același sens și G. Santaniello, *Manuale di diritto penale*, Ed. Giuffrè, Milano, 1967, p. 44-46.
- ⁴⁶ V. Dongoroz, *op. cit.*, p. 164.
- ⁴⁷ În același sens și I. Tanoviceanu, V. Dongoroz, *Tratat de drept și procedură penală*, ed a 2-a, vol I, Tipografia "Curierul Judiciar", București, 1924., p. 391. Autorul susține că obiectul juridic este format din contopirea a două interese, unul general, ocrotit de legea penală în vederea menținerii ordinii publice, și unul particular, ocrotit de legea penală în vederea garantării ordinii juridice.
- ⁴⁸ Autorul asimilează sintagma "ordine de drept", atingerilor aduse altor relații sociale decât cele indicate explicit în art. 1 din Codul Penal. Pe larg, V. Dongoroz și colab., *op. cit.*, p. 99.
- ⁴⁹ T. Avrigeanu, *Pericol social, vinovăție personală și imputare penală*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2010, p. 202-203. Autorul statuează că atingerea nemijlocită a unei valori sociale se va răsfrânge întotdeauna asupra acestor relații sociale. În același sens, renumitul profesor Traian Pop califică ordinea de drept, ordinea socială și interesul public ca fiind obiecte mijlocite atinse indirect în cadrul comiterii oricărei infracțiuni. A se vedea pe larg Tr. Pop, *op. cit.*, p. 278-279.
- ⁵⁰ R. Hefendehl, *¿Debe ocuparse el derecho penal de riesgos futuros?* în Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología, nr. 4/2002, p. 10.
- ⁵¹ Pentru părerea diametral opusă a se vedea A. N. Trainin, *Teoria generală a conținutului infracțiunii (traducere din limba rusă)*, Ed. Științifică, București, 1959, p. 115-116 sau T. Vasiliu și colab., *Codul penal al R.S.R. comentat și adnotat. Partea generală*, Ed. Științifică, București, 1972, p. 9-15.
- ⁵² I. Tănăsescu, G. Tănăsescu, C. Tănăsescu, *Tratat de științe penale*, vol I, Ed. SITECH, Craiova, 2010, p. 163-164.
- ⁵³ V. V. Pella, *op. cit.*, p. 23. Autorul susține că opinia publică (relațiile sociale) este cea care imprimă caracterul delictuos anumitor fapte.
- ⁵⁴ V. Drăghici, *Obiectul juridic al infracțiunii*, în Revista de Drept Penal nr. 4/2002, p. 57-59. În același sens și G. D. Fernandez, *Bien jurídico e principio de la culpabilidad*, în J. B. Mayer, A. M. Binder, *El derecho penal hoy. Homenaje al prof. David Baigun*, Editores del Puerto, Buenos Aires, 1995, p. 185.
- ⁵⁵ A se vedea, S. P. Tobolkin, *Caracterul social al normelor de drept penal*, Sverdlovsk, 1983, p. 26-28 apud. V. Drăghici *op. cit.*, p. 38. În același sens și I. Mircea, *Temeiul răspunderii penale în RSR*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 38-39.
- ⁵⁶ V. Drăghici, *op. cit.*, p. 67-71.
- ⁵⁷ A se vedea pe larg A. Rîșniță, *Unele considerații privind infracțiunile prevăzute de Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive*, publicat pe site-ul www.juridice.ro în data de 23.10.2013.
- ⁵⁸ În acest sens, art. 3 alin. (1) din Ordinul ministrului sănătății, ministrului administrației și internelor și al președintelui A.N.S.V.S.A. pentru aprobarea procedurii de autorizare a operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive.

- ⁵⁹ A se vedea în acest sens C. Ap. București, sec. pen., dec. nr. 329 din 26 noiembrie 2012 (nepublicată). În speță, instanța i-a condamnat pe cei trei inculpați pentru “efectuarea fără drept de operațiuni cu produse susceptibile de a avea efect psihoactiv”. Credem că această interpretare sprijină poziția noastră cum că infracțiunea este asemănătoare celor privitoare la regimul juridic stabilit pentru unele activități reglementate de lege.
- ⁶⁰ O. Vannini, *Quid Juris?*, Ed. Giuffrè, Milano, 1947, p. 7.
- ⁶¹ Situația este identică și în Noul Cod penal, sustragerea de sub sechestru fiind în continuare încadrată în titlul aferent infracțiunilor contra autorității (art. 261, Titlul III).
- ⁶² I. Neagu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, ediția a 2-a, Ed. Univ. Juridic, București, 2010, p. 622, 628.
- ⁶³ N. Iliescu în V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, R. Stănoiu, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului Penal Român*, vol. IV, Ed. Academiei R.S.R., București, 1972, p. 162.
- ⁶⁴ V. Drăghici, *op. cit.*, p. 71. În Codul penal Carol al II-lea, Capitolul I din Titlul IV se numea “Delicte contra activității judiciare”. Pe larg, C. Rătescu, I. Ionescu-Dolj, I. G. Periețeanu, V. Dongoroz, H. Asnavorian, T. Pop, M. I. Papadopolu, N. Pavelescu, *Codul Penal Carol al II-lea adnotat*, vol II, Ed. Librăria Socec & Co, București, 1937, p. 184-224.
- ⁶⁵ Pentru cei interesați, G. Santaniello, *op. cit.*, p. 45-46.
- ⁶⁶ N. Iliescu în V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, R. Stănoiu, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, V. Roșca, *op. cit.*, p. 162.
- ⁶⁷ Pentru o expunere detaliată a infracțiunii de rebeliune, a se vedea P. I. Pastion, M. I. Papadopolu, *Codul Penal adnotat*, Ed. Socec & Comp, București, 1922, p. 309-314.
- ⁶⁸ H-H. Jescheck, T. Weigend, *op. cit.*, p. 277. Doctrina italiană definește obiectele juridice universale, drept obiecte juridice supraindividuale. A se vedea R. Riz, *op. cit.*, p. 69-70, G. Fiandaca, E. Musco, *op. cit.*, p. 15 și urm.
- ⁶⁹ R. Hefendehl, *op. cit.*, p. 4.
- ⁷⁰ P. Cuesta Pastor, *op. cit.* apud. M. Lacaze, *op. cit.*, p. 210, nota 762.
- ⁷¹ R. Hefendehl, *op. cit.*, p. 5.
- ⁷² Pe larg, I. Barat, *Genocidul. Aspecte juridico-penale*, teză, Chișinău, 2012, p. 14 și urm.
- ⁷³ R. Hefendehl, *op. cit.*, p. 9. A se vedea și B. Schünemann, *op. cit.*, p. 555. Autorul susține că persoana care consumă droguri lezează sănătatea publică în egală măsură cu persoana care mănâncă o friptură de porc. În același sens, un alt autor declara ironic că “numai incriminarea dobândirii substanțelor interzise prin succesiune, mai lipsește din repertoriul legiuitorului (*pariuntur montes, nascetur ridiculus mus!*)”. Pe larg, O. Lagodny, *Strafrecht vor den Schranken der Grundrechte*, Ed. Mohr Siebeck, Tübingen, 1996, p. 318, 335.
- ⁷⁴ A se vedea Camara Nacional en lo Criminal y Correccional Federal, Sala II, cauza nr. 23.552, pe www.derechopenalonline.com. Decizia s-a bazat pe concepția cum că, neinteracționând cu nimeni, inculpatul nu avea cum să lezeze sănătatea “publică” ca și obiect juridic universal.
- ⁷⁵ Potrivit doctrinei argentinienne, efectul acestui paragraf cu aer biblic este de a constituționaliza concepția subiectivă asupra teoriei obiectului juridic. Pe larg, L. E. Chiesa Aponte, *Normative Gaps in the Criminal Law: A Reasons Theory of Wrongdoing*, în *New Criminal Law Review*, Vol. 10, Issue 1, 2007, p. 132. În realitate, credem că acest articol instaurează principiul ofensivității, ca principiu cu valoare constituțională, precum în Italia. Pentru detalii, a se vedea R. Riz, *op. cit.*, p. 76 și urm., F. Mantovani, *op. cit.*, p. 192 și urm.
- ⁷⁶ Ph. Conte, *Droit pénal spécial*, 3e éd. Litec, Paris, 2007, p. 110.

- ⁷⁷ A. von Hirsch, *op. cit.*, p. 48. Autorul merge și mai departe, aducând și obiectele juridice specifice contravențiilor, în discuție. Astfel, acesta afirmă că, din perspectiva în care nu au cum să lezeze interesele terților, anumite contravenții, precum necuplarea centurii sau conducerea unei motociclete fără a purta cască, trebuie să dispară.
- ⁷⁸ A se vedea în acest sens, V. Dongoroz și S. Kahane, în V. Dongoroz și colab, vol III, *op. cit.*, p. 179 sau P. Dungan, T. Medeanu, V. Pașca, *op. cit.*, p. 17. Autorii din urmă susțin chiar faptul că Statul ar fi subiect pasiv al infracțiunii de omor, părere pe care o considerăm “expirată” de câteva decenii bune.
- ⁷⁹ S. Mir Puig, *op. cit.*, p. 162. Autorul vorbește despre “interesele difuze” ale Statului ca și obiecte juridice universale.
- ⁸⁰ În același sens și C. Roxin, *op. cit.*, p. 526.
- ⁸¹ E. Bacigalupo, *Derecho penal. Parte general*, Ed. Hammurabi, Buenos Aires, 1999, p. 298, H. H. Jescheck, T. Weigend, *op. cit.*, p. 408.
- ⁸² “Negarea valorii consimțământului ce autorizează o expunere la pericol implică negarea autonomiei voinței în sfera valorilor sociale disponibile.” P. Munteanu, *Incidența cauzelor justificative în cazul infracțiunilor din culpă*, în C.D.P., nr. 2-3/2007, p. 120.
- ⁸³ În acest sens, C. Roxin, *op. cit.*, p. 512 și E. Bacigalupo, *op. cit.*, p. 292.
- ⁸⁴ În același sens și O. Bugnar, *Consimțământul victimei în cazul faptelor din culpă*, în C.D.P., nr. 1/2012, p. 55.
- ⁸⁵ T. Lenckner, *The Principle of Interest Balancing as a General Basis of Justification*, în Brigham Young University Law Review, Vol. 1, Issue 3, 1986, p. 655.
- ⁸⁶ N. T. Buzea, *Infracțiunea penală și culpabilitatea*, Tipografia Sabin Solomon, Alba-Iulia, 1944, p. 602-603.
- ⁸⁷ Actualmente se susține faptul că duelul nu are nevoie de o incriminare distinctă, deoarece atât dueliștii cât și cei care îi ajută, punându-le la dispoziție arme sau un loc unde să se dueleze, sau cei care îi instigă spre acest comportament, vor răspunde pentru o infracțiune împotriva persoanei în funcție de datele problemei. Pe lângă omor, “dueliștii” ar putea răspunde pentru o determinare reciprocă la sinucidere condiționată de ceea ce va decide hazardul, în cazul așa-numitului “duel american” sau mai exact sinuciderea prin sorți incriminată în trecut în cadrul art. 469 din Codul Penal Carol al II-lea. A se vedea pe larg, C. Rătescu, I. Ionescu-Dolj, I. G. Periețeanu, V. Dongoroz, H. Asnavorian, T. Pop, M. I. Papadopolu, N. Pavelescu, *Codul Penal Carol al II-lea adnotat*, vol III, Ed. Librăria Socec & Co, București, 1937, p. 105-106. Totuși, s-a afirmat că se impune o reglementare distinctă, deoarece participanții la duel își dau un consimțământ indirect pentru suprimarea propriilor vieți, viitoarea victimă primind să fie ucisă ca urmare a unei întreceri, a unei lupte sau a unei înțelegeri. Pentru detalii, N. T. Buzea, *op. cit.*, p. 604.
- ⁸⁸ C. Roxin, *op. cit.*, p. 686.
- ⁸⁹ În aceeași ordine de idei, menționăm că un consimțământ valabil și actual al victimei va putea atrage incidența unor forme atenuante ale infracțiunii de omor, precum uciderea la cererea victimei, prevăzută de art. 190 din noul Cod penal.
- ⁹⁰ Potrivit art. 16 din Legea nr. 678/2001, “consimțământul persoanei, victimă a traficului, nu înlătură răspunderea penală a făptuitorului.”
- ⁹¹ Practic, din perspectiva în care minorul nu este deplin familiarizat cu ceea ce presupune implicarea lui într-o relație sexuală, legiuitorul presupuse că acest consimțământ este oarecum viciat, dar nu atât de grav încât fapta să fie calificată drept viol. S. Bogdan, *Drept penal. Partea specială*, ed a 3-a, Ed. Univ. Juridic, București, 2009, p. 174.

- ⁹² A se vedea în acest sens, Î.C.C.J., Secțiunile Unite, decizia nr. XVI/2007, pronunțată în recurs în interesul legii.
- ⁹³ Explicația rezidă în art. 2 alin. (4) din Directiva nr. 2011/36/UE, potrivit căreia, consimțământul unei victime a traficului de persoane la exploatare, indiferent dacă este intenționat sau efectiv, este irelevant atunci când a fost folosit oricare dintre mijloacele prezentate la alineatul (1) (amenințare, uz de forță, constrângere etc.). Efectiv, și în această situație există o prezumție a vicierii consimțământului.
- ⁹⁴ A se vedea concepțiile expuse de Schmidhäuser în C. Roxin, *op. cit.*, p. 532.
- ⁹⁵ Așa-numita teorie solidaristă, sugerează că, trăind în societate, de la care are atâtea beneficii, omul își pierde dreptul de a dispune de persoana lui fizică, fiindcă el aparține și societății, care, prin organizarea ei, l-a format și conservat ca o forță socială. O ipotecă în folosul societății grevează, oarecum, persoana sa. Pe larg, N. T. Buzea, *Principii de drept penal*, vol I, Institutul de Arte Grafice "Albina Românească", Iași, 1937, p. 457. În același sens și F. Streteanu, *op. cit.*, p. 533. A se vedea și cazul persoanei care i-a solicitat dentistului să îi extragă toți dinții din partea superioară, deoarece aflase că aceștia îi provocau durerile de cap de care suferea în K. Amelung, *Competency to Consent - A German Approach*, în *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 8, Issue 2000, p. 3 și urm. Dentistul a fost tras la răspundere penală, dar decizia a fost puternic criticată în doctrina germană deoarece, în mod evident, victima putea oferi un consimțământ valabil cu privire la extragerea întregii danturi superioare.
- ⁹⁶ În sens asemănător, O. Bugnar, *op. cit.*, p. 67.
- ⁹⁷ În sensul infirmării celei de-a doua teze, F. Streteanu, *op. cit.*, p. 533.
- ⁹⁸ În dorința de a sublinia importanța vieții ca valoare socială supremă, Vespasian V. Pella afirma că "în momentul în care omor un om, distrug ceva pe care geniul omenesc nu l-a putut încă crea, săvârșesc o faptă care nu se mai poate îndrepta." Pe larg, V. V. Pella, *op. cit.*, p. 70.
- ⁹⁹ Unii autori propun ierarhii elaborate, cum ar fi, persoana, proprietatea, națiunea, Statul, pacea publică ș. a. m. d. A se vedea în acest sens, G. Antoniu, *Reforma penală și ocrotirea valorilor fundamentale*, în R.D.P. nr. 2/1996, p. 11. Chiar și așa, considerăm că ierarhia propusă de noi este, în fapt, mai bună, deoarece este imposibil să comparăm anticipat o componentă patrimonială cu o valoare socială de sorginte statală, în *abstracto*, fără să cunoaștem valențele concrete ale acestora.
- ¹⁰⁰ F. Antolisei, *op. cit.*, p. 182.
- ¹⁰¹ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 348.
- ¹⁰² C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, ed a VI-a, Ed. Univ Juridic, București, 2007, p. 117 sau M. Basarab, *Drept penal. Partea generală*, vol I, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 46-47, apud. F. Streteanu, *op. cit.*, p. 346.
- ¹⁰³ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 346-347.
- ¹⁰⁴ A se vedea în acest sens A. N. Trainin, *op. cit.*, p. 121.
- ¹⁰⁵ Pentru detalii, G. Fiandaca, E. Musco, *op. cit.*, p. 411-412.
- ¹⁰⁶ Potrivit art. 101 C. pen. italian, "sunt considerate fapte de aceeași natură, nu numai cele care încalcă aceeași dispoziție legală, ci și acelea care, fie că fac parte din Cod, fie că apar în legi speciale, din perspectiva mobilului sau a naturii, prezintă caractere fundamentale comune." Prevedere se regăsește parțial și în dreptul francez, în cadrul art. 132-10 C. pen., sub numele de "recidivă specială delictuală", formă a pluralității infracționale bazate, din nou, pe obiectul juridic. Pe larg, M. Lacaze, *op. cit.*, p. 174-175.
- ¹⁰⁷ În sens contrar, V. V. Pella, *op. cit.*, p. IX, 2. "Între ceea ce se pedepsește și ceea ce ar trebui să se pedepsească, este o atât de mare deosebire, încât nenumărate fapte de o evidentă imoralitate ies din domeniul dreptului penal, cu toate că lovesc direct în ordinea și armonia socială."

- ¹⁰⁸ V. V. Pella, *op. cit.*, p. 13, 40.
- ¹⁰⁹ I. Tanoviceanu, V. Dongoroz, *op. cit.*, p. 992.
- ¹¹⁰ C. Roxin, *Derecho... precit.*, p. 52.
- ¹¹¹ A se vedea în acest sens părerea exprimată de Tribunalul Constituțional Federal al Germaniei în anul 1962, potrivit căreia, "comportamentele homosexuale reprezintă acte abominabile pentru opinia publică". Pe larg, C. Roxin, *El concepto de bien jurídico como instrumento de crítica legislativa sometido a examen*, în Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología, nr. 15/2013, p. 16. Pe aceleași considerente, incriminarea în Codul penal Carol al II-lea al faptelor de acest tip era întotdeauna condiționată de generarea unui "scandal public", deși unii doctrinari militau în favoarea sancționării generale a acestui tip de fapte, susținând că "aceste aberațiuni patologice sunt niște crime monstruoase care lovesc specia umană". Pe larg, V. V. Pella, *op. cit.*, p. 103 și urm.
- ¹¹² C. Roxin, *Derecho... precit.*, p. 54.
- ¹¹³ În sens asemănător, E. Gimbernat Ordeig, *op.cit.*, în R. Hefendehl, *Teoria... precit.*, p. 15.
- ¹¹⁴ V. V. Pella, *op. cit.*, p. 126.
- ¹¹⁵ Tr. Pop, *Drept penal... precit.*, vol I, p. 5.
- ¹¹⁶ *Ibidem*.
- ¹¹⁷ Menționăm că Vespasian Pella a militat puternic în favoarea incriminării "minciunii care a produs prejudicii"! V. V. Pella, *op. cit.*,
- ¹¹⁸ Ideea este preluată din E. Ferri, *op. cit.*, p. 10.
- ¹¹⁹ V. V. Pella, *op. cit.*, p. 38.
- ¹²⁰ *Idem.*, p. 103.
- ¹²¹ În orice caz nu poate fi vorba strict despre legiuitor, trebuind să existe o tendință a populației generale de a reprima un anumit comportament. Potrivit unei decizii relativ recente din Statele Unite ale Americii, decizia Lawrence v. Texas, Curtea Supremă a statuat că "determinarea de către o majoritate guvernamentală a faptului că un anumit comportament este imoral este insuficientă pentru incriminarea respectivului comportament". Pe larg, S.B. Goldberg, *Morals-Based Justifications for Lawmaking: Before and after Lawrence v. Texas*, în Minnesota Law Review, Vol. 88, Issue 5, 2004, p. 1233 și urm.
- ¹²² În mod asemănător, E. Ferri, *op. cit.*, p. 100.
- ¹²³ A se vedea cei citați în notele 11, 12, 13 în C. Roxin, *op. cit.*, p. 54.
- ¹²⁴ P. Sina, *Die Dogmengeschichte des strafrechtlichen Begriffs "Rechtsgut"*, Ed. Helbing & Lichtenhahn, Basel, 1962, p. 76. apud S. Mir Puig, *op. cit.*, p. 163, Y. Mayaud, *op. cit.*, p. 596.
- ¹²⁵ S. Moccia, *De la tutela de bienes a la tutela de funciones: entre ilusiones postmodernas y reflujos iliberales*, în J. M. Silva-Sanchez, *Política criminal y nuevo derecho penal : libro homenaje a Claus Roxin*, Ed. Bosch, Barcelona, 1997, p. 121, F. Mantovani, *op. cit.*, p. 207 și urm.
- ¹²⁶ G. Fiandaca, E. Musco, *op. cit.*, p. 8.
- ¹²⁷ F. Mantovani, *Il principio di offensività nello schema di delega legislativa per un nuovo Codice penale*, în Rivista Italiana di Diritto e procedura penale, nr. 2/1997, p. 313-314.
- ¹²⁸ Un bun exemplu în cadrul căruia este identificat procesul de formare a unei infracțiuni, îl constituie incriminarea în august 2012 a faptelor prevăzute de art. 296¹ alin. (1) lit. n), o) și p) din Codul fiscal. Potrivit expunerii de motive, finalitatea implementării acestor texte este de a proteja interesele fiscale ale Statului, semnalându-se prezența anumitor "relații sociale", a unei veritabile opinii publice cu privire la oportunitatea incriminării. Astfel, s-a motivat că introducerea infracțiunilor de la literele n), o) și p), a fost necesară datorită raportului dintre nivelul accizelor pentru produsele de tip păcură și motorină (1 la 25). Astfel, deși produsele de tip păcură sunt destinate a fi folosite drept combustibil

- pentru încălzire, există cazuri în care aceste produse sunt utilizate drept combustibil pentru motor. În această situație, potrivit art. 206¹⁶ alin. (4) și (4¹) Cod fiscal, aceste produse ar trebui accizate la nivelul combustibilului pentru motor echivalent, respectiv motorină. În acest context trebuie subliniat faptul că nivelul accizelor pentru păcură este de 15 euro la tonă iar pentru motorină este de 374 euro la tonă. Practic, există multe cazuri în care diverși indivizi folosesc păcură drept motorină pentru a evita plata taxelor aferente acesteia din urmă.
- ¹²⁹ G. Antoniu, *Reforma penală și Constituția*, în R.D.P., nr. 1/1996, p. 23. Ca o scurtă analogie bazată pe partea generală a dreptului penal, susținem că rațiunea incriminării reprezintă mobilul, pe când obiectul juridic reprezintă scopul acesteia.
- ¹³⁰ Tr. Pop, *op. cit.*, p. 277, V. Pașca, *Curs de drept penal. Partea generală*, ed. a II-a, Ed. Univ. Juridic, București, 2012, p. 149, R. Riz, *op. cit.*, p. 69, 75, E. Bacigalupo, *op. cit.*, p. 212, Șt. Daneș, *Drept penal. Partea Generală*, Ed. Sylvi, București, 2001, p. 112.
- ¹³¹ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 345.
- ¹³² “Negarea, contestarea, aprobarea sau justificarea, prin orice mijloace, în public, a Holocaustului, genocidului sau a crimelor contra umanității ori a efectelor acestora se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani și interzicerea unor drepturi sau cu amendă.”
- ¹³³ Ne referim aici la un obiect juridico-penal, așa cum l-a numit profesorul Santiago Mir Puig, fiind evident că orice faptă, fie ea penală, contravențională, administrativă sau chiar civilă se raportează la un anumit interes, la o valoare socială. Tocmai la acest aspect se raportează caracterul *ultima ratio* al dreptului penal, la protejarea exclusivă a obiectelor juridice penalmente relevante. B. Schünemann, *op. cit.*, p. 557.
- ¹³⁴ În sens asemănător și în D. S. Chertes, *Aspecte controversate privind infracțiunile prevăzute de O.U.G. nr. 31/2002*, în C.D.P., nr. 1/2005, p. 91.
- ¹³⁵ În același sens și E. Gimbernat Ordeig, *Presentación* în R. Hefendehl, *La teoría... precit.*, p. 20. În mod asemănător, Claus Roxin afirmă că, negarea unor fapte istorice nu poate fi dăunătoare persoanelor în viață, ci numai promovarea concepțiilor care au stat la baza respectivelor evenimente.
- ¹³⁶ D. Gomien, *Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, Ed. All, București, 1996, p. 85, apud. D. S. Chertes, *op. cit.*, p. 91, nota 28.
- ¹³⁷ Aceasta deoarece, potrivit jurisprudenței Curții, negarea holocaustului iese din sfera de protecție a art. 10 ca efect al art. 17 din Convenție. A se vedea în acest sens cauza *Garaudy c. Franța*, *Lehideux și Isorni c. Franța*, *Chauvy și alții c. Franța*. Potrivit acestei ultime decizii, Convenția interzice negarea unor evenimente istorice importante care au fost ferm stabilite. (<http://www.echr.coe.int>)
- ¹³⁸ Revenind, cât timp rațiunea incriminării există, motivele de interzicere a acestui comportament fiind destul de clare, credem că, din prisma obiectului juridic, sancționarea contravențională a acestui tip de fapte ar fi cea mai bună soluție.
- ¹³⁹ I. Tanoviceanu, V. Dongoroz, *op. cit.*, p. 387-388.
- ¹⁴⁰ A. Pagliaro, *Bene giuridico e interpretazione della legge penale*, în *Studi in onore di Antolisei*, vol. II, Milano, 1965, p. 391.
- ¹⁴¹ O. Vannini, *op. cit.*, p. 7.
- ¹⁴² Este exemplul alcoolului care a fost prohibit o bună perioadă de timp în S.U.A, decizie asupra căreia s-a revenit într-o asemenea manieră încât, actualmente, alcoolul se găsește în orice magazin. Deși până acum am vorbit numai despre “devalorizarea” obiectelor juridice, acestea pot și crește în importanță, cum este cazul sănătății publice raportată la fumat. Astfel, în anul 1994 urmăream naționala de fotbal zburând spre S.U.A, iar toți membrii staff-ului (chiar și unii jucători) fumau în avion, pe când astăzi, în 2013, este dificil de găsit un loc de fumat în Europa, iar orice încălcare a

- interdicției generale de a fuma în locuri publice este sancționată administrativ, contravențional (sau chiar penal, potrivit mesajelor afișate în timpul zborului în unele avioane (sic!)).
- ¹⁴³ În același sens și Tr. Pop, *Drept... precit.*, vol II, p. 277. “Nu orice lucru, bun, interes sau drept poate fi obiectul unei infracțiuni, ci numai acela care are valoare juridică penală.”
- ¹⁴⁴ [...] constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.
- ¹⁴⁵ V. Cioclei, *Drept penal partea specială. Infracțiuni contra persoanei*, Ed. Univ. Juridic, București, 2007, p. 213
- ¹⁴⁶ F. Mantovani, *Il principio... precit.*, p. 316. Totuși, este de menționat faptul că Ferrando Mantovani este un puternic susținător al concepției potrivit căreia o mare parte a infracțiunilor sunt, în fapt, lipsite de obiect juridic.
- ¹⁴⁷ F. Mantovani, *op. cit.*, p. 193-194.
- ¹⁴⁸ C. Roxin, *op. cit.*, p. 60.
- ¹⁴⁹ Totuși, chiar și această protecție anticipată ar trebui să aibă o limită inferioară bine stabilită.
- ¹⁵⁰ J. L. Ortolan, *Éléments de droit pénal*, 3e édition, tome I, Ed. Henri Plon, Paris, 1863, p. 568.
- ¹⁵¹ M. Lacaze, *op. cit.*, p. 110.
- ¹⁵² Tocmai pe baza gradului de lezare a obiectului juridic își justifică existența infracțiunile de obicei (lezare repetată).
- ¹⁵³ Tr. Pop, *op. cit.*, p. 277.
- ¹⁵⁴ F. Desportes, F. Le Gunehec, *op. cit.*, p. 456, N. T. Buzea, *Principii... precit.*, p. 170.
- ¹⁵⁵ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 640, G. Jakobs, *op. cit.*, p. 873-879, N. T. Buzea, *op. cit.*, p. 218, S. Mir Puig, *op. cit.*, p. 364. Autorul ne oferă exemplul persoanei care, săvârșind un adulter, are impresia eronată cum că a comis o infracțiune.
- ¹⁵⁶ A se vedea Cass. crim., decizia din 11 mai 2004. Curtea franceză a apreciat că furtul propriului bun nu constituie infracțiune. În același sens și F. Streteanu, *op. cit.*, p. 645.
- ¹⁵⁷ G. Solomonescu, *Infracțiunile imposibile*, Tipografia și Legătoria Închisorii “Văcărești”, București, 1925, p. 20.
- ¹⁵⁸ V. V. Pella, *op. cit.*, p. 145. În același sens și N. T. Buzea, *op. cit.*, p. 217, F. Desportes, F. Le Gunehec, *op. cit.*, p. 416.
- ¹⁵⁹ G. Solomonescu, *op. cit.*, p. 21.
- ¹⁶⁰ R. Garraud, *Traité théorique et pratique du droit pénal français*, 3e éd, tome I, Ed. Sirey, Paris, 1913, p. 242. În același sens și R. Merle, A. Vitu, *Traité de droit criminel. Droit pénal général*, Ed. Cujas, Paris, 1967, p. 646-647.
- ¹⁶¹ G. Stefani, G. Levasseur, *Droit pénal spécial*, Ed. Dalloz, Paris, 1973, p. 181 apud. A. Filipaș, *op. cit.*, p. 55.
- ¹⁶² *Ibidem*.
- ¹⁶³ X. Pin, *op. cit.*, p. 121.
- ¹⁶⁴ *Ibidem*.
- ¹⁶⁵ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 632-633, S. Mir Puig, *op. cit.*, p. 347.
- ¹⁶⁶ În acest sens F. Streteanu, *op. cit.*, p. 641, J. Pradel, M. Danti-Juan, *Manuel de droit pénal spécial*, ed. 4, Ed. Cujas, Paris, 2007, p. 32. În sens contrar, N. T. Buzea, *Principii... precit.*, p. 171, P. I. Pastion, M. I. Papadopolu, *op. cit.*, p. 381.
- ¹⁶⁷ C. Rătescu, I. Ionescu-Dolj, I. G. Periețeanu, V. Dongoroz, H. Asnavorian, T. Pop, M. I. Papadopolu, N. Pavelescu, *Codul Penal Carol al II-lea adnotat*, vol I, Ed. Librăria Socec & Co, București, 1937, p. 242-243.

- ¹⁶⁸ A se vedea și cazul persoanei care a încercat să își omoare soția, servindu-i un ceai de mușețel amestecat în prealabil cu mercurul dintr-un termomentru, Trib. Suprem colegiul penal, decizia nr. 1754/1966, în Revista Română de Drept 1/1967 și cazul Cas. II, dec. 1206/1937 în V. Papadopol, I. Stoenescu, G. V. Protopopescu, *Codul Penal al R.P.R. adnotat*, Editura de Stat pentru Literatura Juridică, București, 1948, p. 494
- ¹⁶⁹ A se vedea o soluție de avarie propusă de anteproiectul de Cod penal elvețian din 1908 (art. 22) “Dacă mijlocul cu care cineva încearcă să comită o infracțiune sau obiectul față de care el încearcă să săvârșească infracțiunea este în așa fel că infracțiunea cu un astfel de mijloc sau față de un astfel de obiect nu ar putea să fie executată, judecătorul va putea să micșoreze pedeapsa **fără limită**.” sau Codul penal prusac din 1838-1843 (art. 57) “Pedepsirea unei tentative nu este exclusă prin aceea că autorul s-a servit de un mijloc neapt sau că acțiunea sa s-ar fi îndreptat către un obiect față de care nu poate fi realizat efectul ilicit. În acest caz, judecătorul va putea să micșoreze pedeapsa fără limită.” Pe larg, G. Solomonescu, *op. cit.*, p. 117-118.
- ¹⁷⁰ Tocmai pe aceste considerente, în situația în care A trage după B și îl omoară pe C (*aberatio ictus*), se va reține un concurs întreucidere din culpă și tentativă de omor, deoarece, practic, o viață a fost distrusă, pe când existența celeilalte a fost periclitată.
- ¹⁷¹ Ca o adaptare a vorbelor lui Scherer, “un om mort nu este ocrotit de lege, asemănându-se din acest punct de vedere cu o piatră. Or a constata că e posibil să omori un om mort, crezând că e în viață, înseamnă a constata că e posibil să omori o piatră, crezând că e un om în viață”. Pe larg, M. Scherer, *Ueber die Strafbarkeit des Versuchs am absolut untauglichen Objekt und mit absolut untauglichen Mitteln*, G.S., vol 29, 1878, p. 1 apud. G. Solomonescu, *op. cit.*, p. 52.
- ¹⁷² În același sens, Feuerbach spunea “decât să sancționăm un om care nu a produs niciun rău material, niciun pericol, nicio alarmă rezonabilă, un nebun care a încercat să facă un act imposibil, mai rezonabil ar fi să îi pedepsim pe oamenii notoriu vicioși și cu obiecțiuni funeste”. G. Solomonescu, *op. cit.*, p. 48.
- ¹⁷³ G. Fiandaca, E. Musco, *op. cit.*, p. 12-15.
- ¹⁷⁴ B. Schünemann, *op. cit.*, p. 556
- ¹⁷⁵ În acest sens, G. Antoniu, *op. cit.*, p. 10.
- ¹⁷⁶ F. Mantovani, *op. cit.*, p. 210.
- ¹⁷⁷ În mod asemănător, F. Streteanu, *op. cit.*, p. 81.
- ¹⁷⁸ G. Vidal, J. Magnol, *Cours de droit criminel et de science penitentiaire*, 7e. éd, Librairie Arthur Rousseau, 1928, p. 67, apud J. Pradel, *Constituționalizarea dreptului penal în Franța*, în C.D.P., nr. 3/2010, p. 2. Chiar și așa, în trecut legiuitorul român și-a fundamentat concepțiile pe starea moralei sociale. Ne referim aici la abrogarea “temporară”, de după Revoluție, a infracțiunii de trecere frauduloasă a frontierei (reinstuită în 1992) sau a celei de avort (reintrodusă prin Legea nr. 140/1996). După cum bine s-a constatat în doctrina timpurie, evoluția progresistă a dreptului constituțional se va repercuta cu toată puterea asupra dreptului penal, înlocuind regimul de prohibițiune cu acela de toleranță și libertate. Pe larg, Tr. Pop, *Drept penal*, vol I, Tipografia “Libertatea”, Orăștie, 1921, p. 8.
- ¹⁷⁹ În mod asemănător, G. Fiandaca, E. Musco, *op. cit.*, p. 14. Pentru opinia cum că protecția mediului trebuie raportată la o “protecție patrimonială a generațiilor viitoare” a se vedea, B. Schünemann, *op. cit.*, p. 554.
- ¹⁸⁰ Pe larg, G. Fiancada, E. Musco, *op. cit.*, p. 23-24. Pentru discuții cu privire la abrogarea, în aceeași manieră, a articolului 238 din Codul penal, a se vedea F. Streteanu, *op. cit.*, p. 81
- ¹⁸¹ Menționăm că nu numai natura obiectului juridic trebuie luată în considerare, ci și gradul de lezare a acestuia.

¹⁸² E. Ferri, *op. cit.*, p. 93.

¹⁸³ Utilizând teoria expusă anterior, multe infracțiuni din Codul penal (și nu numai) ar trebui să dispară peste noapte. În mare, este vorba despre infracțiunile care urmează a fi transformate în contravenții prin adoptarea Legii de punere în aplicare a noului Cod penal (Legea nr. 187/2012).

¹⁸⁴ Șt. Daneș, V. Papadopol, *Individualizarea juridică a pedepselor*, ed a II-a, Ed. Juridică, București, 2004, p. 14.

¹⁸⁵ C. Lombois, *Droit pénal général*, Ed. Hachette, Paris, 1994, p. 11

¹⁸⁶ A se vedea art. 283 și art. 201 din noul Cod penal. Totuși, credem că anumite discrepanțe există în continuare, din perspectiva în care, spre deosebire de infracțiunea de lipsire de libertate în mod ilegal, represiunea nedreaptă nu are incriminată tentativa.

¹⁸⁷ A. Dincu, *Drept penal. Partea generală*, vol I, București, 1975, p. 116.

¹⁸⁸ În acest sens, Decizia de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem nr. 12 din 10 noiembrie 1966 în G. Antoniu, V. Papadopol, M. Popovici, B. Ștefănescu, *Îndrumările date de Plenul Tribunalului Supre și noua legislație penală*, Ed. Științifică, București, 1971, p. 74.

¹⁸⁹ J. Grigoraș, *Individualizarea pedepsei*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 103, 109-110.

¹⁹⁰ F. Antolisei, *op. cit.*, p. 180.

¹⁹¹ Expresia nu ne aparține, ci reprezintă rodul imaginației lectorului universitar dr. Daniel Nițu.

¹⁹² În același sens E. Ferri, *op. cit.*, p. 239. Autorul arată că, din punct de vedere cantitativ, pericolozitatea infractorului are o deosebită graduare, în funcție de importanța obiectului juridic pe care îl lezează și de maniera în care acesta a fost lezat. A se vedea și Șt. Daneș, V. Papadopol, *op. cit.*, p. 118. Autorii susțin că importanța obiectului juridic se reflectă în limitele de pedeapsă fixate.

¹⁹³ Potrivit anumitor păreri, lezarea obiectului juridic este o condiție a anti-juridicității faptei. În acest sens, s-a arătat că obiectul juridic este reprezentat de sancționarea efectivă a faptei, astfel încât acesta nu reprezintă un element intrinsec infracțiunii, ci consecința ei juridică, imprimând caracterul de ilicit penal acțiunilor reprimite de legea penală. I. Tanoviceanu, V. Dongoroz, *op. cit.*, p. 988.

¹⁹⁴ În același sens, F. Streteanu, *op. cit.*, p. 344.

¹⁹⁵ C. Bulai în V. Dongoroz și colab., vol IV, *op. cit.*, p. 728, O. Loghin, A. Filipaș, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 360, O. Stoica, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 443, P. Dungan în M. Basarab, V. Pașca, Gh. Mateuș, T. Medeanu, C. Butiuc, M. Bădilă, R. Bodea, P. Dungan, V. Mirișan, R. Mancaș, C. Miheș, *Codul penal comentat. Partea specială*, vol II, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 1020. Alți autori adaugă și demnitatea persoanei ca și obiect juridic secundar, T. Vasiliu și colab, *Codul penal al R.S.R comentat și adnotat. Partea specială*, vol II, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 470.

¹⁹⁶ Cu această ocazie subliniem un alt neajuns al teoriei lui Günther Jakobs, în conformitate cu care, impunitatea nu ar fi fost incidentă.

¹⁹⁷ În acest sens, S. Bogdan, *op. cit.*, p. 161 și D. Nițu, *Perversiunea sexuală, corupția sexuală și incestul. Infracțiuni contra persoanei sau contra moralei?*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, nr. 1-2/2004, p. 27.

¹⁹⁸ În mod evident, un raport sexual oral sau anal între doi frați lezează la fel de mult (dacă nu cumva mai mult) opinia publică ca și un raport sexual normal.

¹⁹⁹ V. Cioclei, *Critica rațiunii penale. Studii de criminologie juridică și drept penal*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 50.

²⁰⁰ În același sens și Șt. Daneș, V. Papadopol, *op. cit.*, p. 190.

- ²⁰¹ În Codul penal Carol al II-lea, exista o cauză de nepedepsire a “seducătorului” care, mai înainte de rămânerea definitivă a hotărârii, se căsătorea cu victima sa. A se vedea în acest sens, Cas. II. dec. 1082/1946 și Cas. dec. 599/1940 în V. Papadopol, I. Stoenescu, G. V. Protopopescu, *op. cit.*, p. 459. Este de menționat că infracțiunea de seducție este dezincriminată în noul Cod penal.
- ²⁰² G. P. Fletcher, *Rethinking Criminal Law*, Oxford University Press, New York, 1978, p. 759.
- ²⁰³ V. Papadopol, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Științifică, București, 1957, p. 325.
- ²⁰⁴ G. Antoniu, *Vinovăția penală*, Ed. Academiei Române, București, 1995, p. 211.
- ²⁰⁵ V. Drăghici, *op. cit.*, p. 95.
- ²⁰⁶ E. Bacigalupo, *op. cit.*, p. 373.
- ²⁰⁷ În acest sens C. Roxin, *op. cit.*, p. 608, E. Bacigalupo, *op. cit.*, p. 361, H-H. Jescheck, T. Weigend, *op. cit.*, p. 282. Totouși, se prevede posibilitatea reținerii unei legitime apărări a unui obiect juridic universal, doar dacă prin lezarea acestei valori, s-ar pune în pericol un obiect juridic individual. C. Roxin, *op. cit.*, p. 626. În sens contrar, Hans Welzel susține că toate obiecte juridice (deci și cele non-penale) pot fi apărare legitimă. Pe larg, H. Welzel, *op. cit.*, p. 96. Practic, raportându-ne la prevederile naționale germane și spaniole, partizanii acestei teorii au dreptate întru totul, deoarece textele legislațiilor amintite anterior, nu fac referire la un “interes obștesc”, precum art. 44 C. pen.
- ²⁰⁸ F. Streteanu, *op. cit.*, p. 489.
- ²⁰⁹ H. Welzel, *op. cit.*, p. 91.
- ²¹⁰ F. Desportes, F. Le Gunehec, *op. cit.*, p. 701.
- ²¹¹ C. Roxin, *op. cit.*, p. 685.
- ²¹² A se vedea în acest sens art. 37 alin. (6) din Legea nr. 51/1995. Menționăm că, pentru a beneficia de această imunitate, apărărea avocatului trebuie să fie în legătură cu apărarea în cauză și să fie necesare aflării adevărului. F. Streteanu, *op. cit.*, p. 230.
- ²¹³ M-L. Rassat, *Droit pénal général*, P.U.F., Paris, 1999, p. 596, apud. F. Streteanu, *op. cit.*, p. 231.
- ²¹⁴ Pentru orice nelămurire cu privire la imunitatea șefului de stat, a se vedea D. Nițu, *Imunitatea șefului de stat în dreptul penal*, Ed. Univ. Juridic, București, 2012, p. 32 și urm.
- ²¹⁵ F. Desportes, F. Le Gunehec, *op. cit.*, p. 680-681. Autorii arată că existența acestor imunități este justificată de necesitatea prezervării structurii familiale.
- ²¹⁶ În același sens și M. Lacaze, *op. cit.*, p. 178-179.
- ²¹⁷ “Neexecutarea unei hotărâri judecătorești definitive privind reintegrarea în muncă a unui salariat constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 1 an sau cu amendă”.
- ²¹⁸ Este de precizat faptul că, în cadrul art. 287 alin. (1) lit. d) din noul Cod penal, această faptă se va urmări numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, cu mențiunea că împăcarea nu va mai putea opera.
- ²¹⁹ Textul incriminează deținerea de către orice persoană în afara antrepozitului fiscal sau comercializarea pe teritoriul României a produselor accizabile supuse marcării, potrivit titlului VII, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător ori cu marcaje false, peste limita a 10.000 țigarete, 400 de țigări de foi de 3 grame, 200 țigări de foi mai mari de 3 grame, peste 1 kg tutun de fumat, alcool etilic peste 40 de litri, băuturi spirtoase peste 200 litri, produse intermediare de alcool peste 300 litri, băuturi fermentate, altele decât bere și vinuri, peste 300 de litri.
- ²²⁰ Este vorba despre contravenția prevăzută de art. 221³ alin. (2) lit. b) din Codul Fiscal și anume, “deținerea în afara antrepozitului fiscal sau comercializarea pe teritoriul României a produselor accizabile supuse marcării, potrivit prezentului titlu, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător ori cu marcaje false sub limitele prevăzute la art. 296¹ alin. (1) lit. l) din titlul IX¹”.